

Gençlerin Gözüyle
Türk Dünyasının
Dinî Meseleleri

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

YAYIN MATBAACILIK VE TİCARET İŞLETMESİ

Meşrutiyet Cad. Bayındır Sk. No: 55 (06650) • Kızılay/ANKARA
Tel: (0.312) 418 59 49 • 417 09 04 • 425 27 75
Fax: (0.312) 417 00 09

Yayın No: 268
Sempozyumlar-Paneller Serisi: 22

ISBN 975-389-313-2
98.06.Y.0005.268

Bu kitap;
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi'nin
Dizgi, Fotomekanik, Ofset ve Cilt Tesislerinde
hazırlanıp basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI / 268

Gençlerin Gözüyle
**Türk Dünyasının
Dinî Meseleleri**

(FORUM)

Kutlu Doğum Tutanakları : 1
(1997)

ANKARA
1998

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

•
Birinci Baskı: Ocak 1998, 2.000 Adet

KATILIMCILAR

Şerafettin Poyraz	A.Ü.İ.F. Öğrencisi
Rena Kadirova	A.Ü.İ.F. Öğren. (Azerbaycan)
Altınay Galiyeva	Oş İ.F. Öğren. (Kırgızistan)
Dinç Hasan	A.Ü.İ.F. Öğren. (Romanya)
Binnur Saracoğlu	TDV Kadın Kolları
Burcu Şener	A.Ü.F.F. Öğrencisi
Ayşe Dicle Ergin	A.Ü. Öğrencisi
Zeynep Gezer	G.Ü.K.Y. Öğrencisi
Fatma İkde	G.Ü.M.E.F. Öğrencisi
Yasemin Aydın	ODTÜ E.F. Öğrencisi
Hasan Mansuroğlu	TDV Bakû Türk Lisesi Öğrencisi (Azerbaycan)
Zaruf İmanov	Nahcivan İlâhiyat Temayüllü Lise Öğrencisi
Aziz Elçin	Kemal Atatürk İlâhiyat Pedagoji Lisesi (Romanya)

Gençlerin Gözüyle Türk Dünyasının Dinî Meseleleri

Başkan

Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız

Takdim – Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle düzenlenen, “Türk Dünyasının Dinî Meseleleri” konulu gençlik forumuna hoşgeldiniz.

Forumu yönetmek üzere, Prof. Dr. Sayın Bahaeddin Yediyıldız’ı kürsüye davet ediyorum.

Başkan – Değerli misafirler, Türkiye Diyanet Vakfının düzenlendiği Kutlu Doğum Haftası, dinimiz hakkında, kültürümüz hakkında, üniversitelerde yapılmakta olan araştırmaların, bütün halkımıza ulaştırılması, üniversitelerle milletimizin bütünleştirilmesi

ve kültürel kaynaşmanın sağlanması hedefini gütmektedir ve bu, başarılı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bunu müşahade etmekten büyük mutluluk duymaktayız.

Biliyorsunuz, her sene, Kutlu Doğum Haftası münâsebetiyle bir ilmî sempozyum düzenlenmekte; toplumumuzun içinde bulunduğu en önemli problemlerden biri seçilerek, o konuda Türkiye’de ve hatta dünyada -bazen bu sempozyumları milletler arası yapmaktayız- bulunan en yetkili bilim adamlarının bir araya geldiği, tartıştığı, ilmî toplantılar düzenlenmektedir ve bu toplantılar sonunda ortaya çıkan fikrî, ilmî ürünler, her sene kitap halinde yayımlanmaktadır.

Bu sene, ilmî sempozyumun konusu, “Türk Dünyasının Dinî Meseleleri” idi.

Tabii, Kutlu Doğum Haftasının ilmî faaliyetleri sadece bu sempozyumla bitmemekte, Türkiye’nin hemen hemen her yerinde -bu sene bütün illerde ve 497 ilçede- ilmî faaliyetler yapılmaktadır ve bu faaliyetler, caminin dışında çeşitli salonlarda icra edilmektedir. Bu büyük bir hadisedir. Basına tam yansıyor mu, yansımıyor mu bilemiyorum; ama, bu faaliyetler aslında milletimizin kendini arayışı hadisesidir. Bu faaliyetlerin ve bu gayretlerin bu

kadar raġbet görmesi, milletin kendi kültürünü arayışı hâdisesidir. Biraz önce dediğim gibi, ülkesinin gerçeklerini araştıran ve bilen ilim adamlarıyla halkımızın kucaklaşması hâdisesidir.

Bilindiđi üzere, ülkemiz nüfusunun büyük bir kesimini gençler oluşturmaktadır. O halde gençleri, bu faaliyetin içine dahil etmemiz gerekmektedir. Hele hele üniversite gençliği, araştırıcıdır, sorgulayan kişidir, bilgi üreten kişidir; biz gençlerimizi öyle görüyoruz. Bütün dünyada da durum aynıdır. Meselâ Fransızca'da üniversite öğrencisine *étudiant*, yani inceleyen kişi, araştıran kişi denilmektedir. Ancak, ilkokul ve ortaokuldaki talebe, öğrenci, öğrenen kişidir... Demek ki, üniversitede öğrenciler sadece öğrenmiyor, öğrenilek şeyleri araştırıyor, soruştuyor, ilim yapıyor. İşte üniversitelerimizin talebeleri araştırma yapar hâle geldikleri gün, tam olarak üniversitelerin fonksiyonlarını icra ettiklerini söyleyebiliriz.

İşte, Türkiye Diyanet Vakfı, işin bu yönünü gören, sezen bir Vakıf olduğu için, Kutlu Doğum Haftası ilmî faaliyetlerine, üniversite gençliğimizi de dahil etmiştir ve gençlik formu her sene, gerçekten bu mânâda, çok canlı

bir atmosfer oluşturmaktadır. Bugün, bunlardan bir tanesini daha yaşayacağız.

Bu sene, forumumuzun konusu, bilim adamlarının tartıştığı konunun aynısı: "Türk Dünyasının Dinî Meseleleri"dir. Bu meseleleri, biraz önce dediğim gibi, öğrencilerimiz, üniversite gençliğimiz elbette inceleyip araştırıyorlar; ama, onun ötesinde, bizzat toplum içinde kendi hissettikleri, gözledikleri ve yaşadıkları problemleri var. Çünkü biz Müslüman bir toplumuz ve bu toplum içinde yaşıyoruz. Dinsiz toplum olmaz. Öyle ise, üniversite gençliği dinî meseleler açısından günlük hayatında neler yaşamakta, neler gözlemektedir? Bu forumda sırf onları dile getirmeleri bile, toplumumuza bir ufuk açacaktır, bir problemin ortaya konmasını, sergilenmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla da, ilim adamlarımız veya devlet adamlarımız, o problemlerin çözümü için harekete geçeceklerdir. Bu açıdan etkili olacaktır gençlik forumu.

İşte, bu konuyu konuşmak üzere, bu sene forumumuza 10 gencimiz katılmaktadır. Bu gençleri şimdi teker teker kürsüye davet edeceğim.

Birincisi, Şerafettin Poyraz'dır. Kendisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencisidir.

Elimdeki listeye göre diğer bir arkadaşımız, Rena Kadirova.

Görüyorsunuz, sadece Türkiye içinden değil, dışından da gençlerimiz var. Türk dünyasının dinî meseleleri olunca, nasıl olmasın ki...

Rena Hanım Azerbaycanlıdır. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde öğrenim görmektedir.

Altınay Galiyeva. Altınay Hanım da, Kırgızistanlıdır. Oş İlâhiyat Fakültesi öğrencisidir.

Diğer bir gencimiz Romanya'dan, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Öğrencisi: Dinç Hasan.

Diğer bir gencimiz, Binnur Saraçoğlu. Türkiye Diyanet Vakfı Kadınlar Kolu üyesidir.

Burcu Şener. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencisi.

Nacibe Ergin. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi.

Zepnep Gezer. Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisi.

Fatma İkde. Gazi Üniversitesi Meslekî Eğitim Fakültesi öğrencisi.

Yasemin Aydın. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Bölümü öğrencisi.

Böylece, 10 gencimizi kürsüye almış bulunuyoruz.

Bir hususu daha belirtmek istiyorum. Türk dünyasından ülkemize gelmiş bulunan ve lise seviyesinde eğitim gören üç genç misafirimiz de aramızda bulunmaktadır. Bu gençlerimizi de beşer dakika konuşturacağız. Azerbaycan, Nahçıvan ve Romanya'dan geldiler, sağolsunlar. Ancak, bu konuşmalar bittikten sonra, tartışmaya açacağız konuyu. Soru ve eklemeler olabilecek. Bu genç arkadaşlarımızı tartışmalar sırasında kürsüye davet edeceğim.

Şimdi gençlerimizin Türk Dünyasının dinî problemleri konusunda ne düşündüklerini dinleyeceğiz beraberce. Ben sadece zamanı ayarlamaya çalışacağım. Çok mecbur kalırsam belki kendime de söz verebilirim. Bu usulle toplantımızı saat 7'de bitirmeye çalışacağız inşallah. Onun için, genç arkadaşlarımızdan, konuşmalarını 10 dakika içinde tamamlamalarını rica edeceğim, süreye uymalarını rica edeceğim. Soru faslında, gerekirse, kendilerine tekrar söz vereceğim.

Şimdi sırayla arkadaşların görüşlerini, "Türk Dünyasının Dinî Meseleleri" konusundaki -ki bu kendi meseleleridir aynı zamanda görüşlerini alacağız.

Şerafettin Poyraz Bey'den başlıyoruz.
Buyurun Şerafettin Bey.

Şerafettin Poyraz (A.Ü.İ.F. Öğrencisi) –
Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... Sayın Başkan, Değerli Misafirler... Dünyamız özellikle son yüzyılda başdöndürücü gelişmelere sahne olmaktadır. Teknolojinin hızla gelişmesi, kitle iletişim araçlarının yaygın ve kolaylıkla kullanılması, insanların bilgilenme problemini büyük ölçüde çözmüştür. Bilgiyi kullanan insanoğlu, beraberinde gücü de elde etmiş, dünyevî birçok problemini, edindiği bu bilgiler sayesinde çözmüştür. Fakat, bu arada, din, toplumda etkin bir değer olma niteliğini kaybetmiş, özellikle aydınlanma çağından sonra gelişmeye açık olan pozitivist bilginin önündeki en büyük engel olarak görülmüştür. Bunun sonucunda, özellikle Batı dünyası, felsefesini, dinden uzak toplumsal değerler üzerine kurmuştur.

Osmanlı'nın son döneminde ve özellikle cumhuriyet döneminde, Batı kültürünün tesirinde kalan Türk toplumu, kendi millî ve manevî değerleri ile modern dünyanın dayattığı değerler arasında çatışma içerisine girmiştir. Toplumun önemli bir unsuru olarak gençlik

de, bu çatışmadan nasibini almıştır. Gençler, dinlerinin ve geleneklerinin sunduğu hayat tarzını yaşama ile, Batı medeniyetinin getirdiği hayat tarzını yaşama arasında belirsizlik içine düşmüşlerdir. Bu belirsizlik, beraberinde kimlik problemini de getirmiştir.

Modern dünyanın sunduğu yaşam tarzı, tüm cazibesıyla gençleri kendine çekerken, ailelerinden aldıkları eğitim onları, dinleri ve geleneklerine bağlı kalmaya zorlamaktadır. Bunun sonucunda, bir arayış içerisine giren genç, kendi kendisine kim olduğu sorusunu sormakta ve bu soruya verdiği cevaba göre kimlik problemini çözmektedir. Bu çözümlemede en önemli etken, gencin almış olduğu eğitimidir. Ailesinden aldığı bilgilerle hayatını ancak belirli bir aşamaya kadar yönlendirebilen genç, daha sonra yeni bilgilere ihtiyaç duymakta, bu bilgileri ise, eğitim-öğretim kurumlarından ve çevresinden almaktadır.

Gençliğin en büyük problemi olan kimlik problemi, ancak, hedefleri millî ve manevî değerler çerçevesinde belirlenmiş, kaliteli bir eğitim öğretim yoluyla çözümlenebilir. Maalesef, günümüz eğitim sistemi, bu problemi çözebilecek müfredata sahip değildir. Her iki-üç yılda bir değiştirilen eğitim sistemi, eğitim ve

öğretim faaliyetini belirsizliğe itmekte, öğrencilerin bilgilenme problemine yeterince cevap verememektedir. Ayrıca, müfredatta, dinî ve millî değerlere yeterince yer verilmeyişi, gençlerin hayatı doğru algılamalarını zorlaştırmaktadır. Hayatı doğru algılamada ise en önemli faktör dindir.

Dine karşı olan önyargılar ve bilgi eksiklikleri, insanların dini doğru algılamalarını engellemektedir. Gençlik, bu konuda maalesef kulaktan dolma bilgilerle yetinmekte, doğrudan Kur'an'a veya Hazret-i Peygamber'in sahih sünnetine gitmek yerine, gelenek içerisinde öğrenilmiş bilgilerle yetinmektedir.

Aslında, din konusundaki en büyük problem, bilgilenme problemidir. Dinî alandaki bu bilgilenme problemi, ancak, akademik din eğitimi almış eğitimciler sayesinde çözümlenebilir. Bu, dinî bilginin tekel altına alınması değil, nitelik kazandırılmasıdır. Neticede insanlar, Kur'an ve sahih sünnet dahilinde, dinî olay ve olguları, kendi reyleri doğrultusunda anlama hakkına sahiptirler.

Din eğitimi doğru olarak alan gençler, toplumda kendilerinden farklı din anlayışlarına hoşgörü ile bakacaklar ve toplumsal barışın sağlanmasına katkıda bulunacaklardır.

Doğru bilgilenme, dindeki hurafeleri ve marjinallikleri de önleyecektir.

Yukarıda da belirttiğim gibi din, insan hayatını anlamlandıran en önemli faktördür. Dinde, üzerinde önemle durulan kavramlardan birisi de ahiret kavramıdır. Ahiret inancını önemsemeyen bir insan, dünya hayatında birçok şeyi mübah görebilmektedir. Bu inanca sahip olan bir genç, dünyadaki yaşantısına dikkat eder, zirvede olan heva ve heveslerin kurbanı olmaktan kendini korur. Hesaba çekeleyeceğinin bilincinde olan insan, dünyasını ahiretinin tarlası olarak görecektir ve hayatını ilâhi emirler doğrultusunda yönlendirecektir. Ahlâkî değerlerin, gencin kafasında bir yere oturabilmesi için de, bu inanç şarttır. Eğer, herkesin yaptığı yanına kâr kalacaksa ve kimse yaptıklarından hesap vermeyecekse, ahlâkî değerlerden söz etmenin bir anlamı yoktur. Bu durumda, insanlardan ahlâkî davranışlarda bulunması beklenemez ve toplumda kaos meydana gelir.

Gençlerimize kazandırılacak doğru bir ahiret bilinci, onların ahlâkî davranışlar sergilemesini sağlayacaktır. Kimliğini bulmuş, bilgilenme problemini çözmüş, dünyasını ve ahiretini doğru anlamlandırmış bir gençlik, hem

kendisine, hem milletine, hem de dinine farklı bakacaktır. Bütün bunların sağlanması için de, her şeyden önce, dine karşı önyargılı olan gençlerin, bu önyargıları giderilmeli ve din konusundaki yanlış bilgilendirilmeleri düzeltilmelidir.

İnsanların davranış değişikliği gösterebilmesi için, onlara sadece kuru bilgi yığınları vermek yetmemektedir. Bunun yanında, gençliğin manevî yönü güçlendirilmeli, ahlâkî değerleri özümsemesi sağlanmalıdır. Bu da ancak, ihlaslı, ahlâklı, şahsiyetli, dürüst ve özellikle de siyasî kaygısı olmayan örnek şahsiyetlerin toplumda ön plana çıkarılmasıyla sağlanabilir. Burada sözü, Kur'an'ın deyişiyle alemlere rahmet olarak gönderilen Hazret-i Muhammed (S.A.V.)'e getirmek istiyorum. O, biz gençler için en güzel örnektir. Peygamber Efendimiz, kendisine vahyolunan İslâm'ı, hiçbir ayırım yapmadan, çevresindeki bütün insanlara tebliğ etmiştir; fakat, bu tebliğden en çok nasiplenenler gençler olmuşlardır. Bunlar arasından bazılarının isimlerini ve yaşlarını zikretmek istiyorum. Hazret-i Ali, müslüman olduğunda 10, Abdullah bin Ömer 13, Zübeyr bin Allam 16, Saad bin Ebi Vakkas 17, Musad bin Ubeyr 19, Osman bin Affan ise 24 yaşın-

daydılar. İsimleri sayılan bu sahabiler, İslâm'ın yayılışında ve kurumsallaşmasında, kendilerinden sonra çok az rastlanan bir ceht ve gayretle çalışmışlardır.

İslâm'ın getirdiği değerler sistemini, bu genç sahabiler, daha kısa bir sürede özümsemişler ve istenilen yönde davranış değişikliklerini daha kolay gerçekleştirmişlerdir. Hazret-i Muhammed (S.A.V.)'in getirmiş olduğu dinin toplumsal alanda büyük değişiklikler ve hareketlilikler göstermesinde en önemli faktör, bu gençler olmuştur. Çünkü, genç insan idealisttir, onun için önemli olan statükonun korunması değil, doğruların toplum hayatına egemen olmasıdır.

Gençlerin idealizmini ve dinamizmini çok iyi değerlendiren Peygamber Efendimiz, özellikle Medine döneminde önemli görevlere gençleri getirmiştir. Gençlerin bu görevlere getirilmesinde tek etken, onların sadece genç olmaları değil, aynı zamanda liyakatli de olmalarıdır. Birçok savaşta, Peygamber Aleyhisselam, sancağı gençlere vermiştir. Ayrıca ilmî alanlarda gençlerin yetişmesine özen göstermiştir. Vahiy kâtiplerini genel olarak gençler arasından seçmiş, İslâm'a davet mektuplarını da gençlere yazdırmıştır. Bazılarını İbra-

nice ve Süryanice gibi dilleri öğrenmeye teşvik etmiş ve Yahudilerle kendisi arasında aracılık yapma görevini, genç bir sahabi olan Zeyd bin Sabit'e vermiştir. Hayatta iken genç sahabilerin fetva vermesine müsaade etmiş, 21 yaşında olan Muaz bin Cebel'i, Yemen'e vali olarak tayin etmiştir.

Bu yeni dinin müntesibi olan idealist gençler, İslâm'ın kısa sürede Arap Yarımadasını aşır, beynelminel bir din olmasını sağlamışlardır. Peygamberimizin gençliğe verdiği değer ve onların potansiyelinden yararlanma metodu, günümüz idarecileri için vazgeçilmez bir örnektir.

Maalesef, günümüzde gençliğin idealizmi ve dinamizmi bastırılmakta ve kalıplar içine sokulmaktadır. Önemli idealleri olan genç, bunları gerçekleştirmeye çalışırken, ona yardım edilip yolu açılmamakta, aksine onu yıpratacak, yoracak önemsiz prosedürlerle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu durum, gençlerin şevkini kırmakta, zamanla onları, hedefsiz, duyarsız, durağan insanlar yığını haline getirmektedir.

Gençlere, ilgi, ihtiyaç ve kabiliyetlerine göre eğitim verilmesi gerekirken, gerek aile içi eğitimde, gerekse millî eğitimde bu göz ardı

edilmiş, onların çoğu sonuçta zorunlu oldukları aşamalardan geçirilerek sevmedikleri bir işi yapar hale getirilmişlerdir. Sevmediği, kendisini sıkan bir işle meşgul olan genç ise, işi ile ilgili yüksek hedefleri düşünemez. Eğer, kendisi ve ülkesi için bir şeyler yapabilen bir gençlik istiyorsak, onları ilgileri, kapasiteleri, ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmeli ve yönlendirmeliyiz.

İnsan değerlidir, çünkü Rabbi onu muhatap almış, ona akıl vermiş ve eşrefi mahlukat olarak yaratmıştır. Unutulmamalıdır ki, her genç, başlıbaşına bir dünyadır, duyguları ve düşünceleri vardır. Sen konuşma yerine, sen de fikrini söyle şeklinde bir anlayış geliştirebilirsek, onun değerli olduğunu hissettirebilirsek, işte o zaman, idealizm ve dinamizmini yitiren birçok gencimiz, toplumda olması gereken hareketliliği ve gelişmeyi sağlayacak, bu sayede çağdaş değil, çağlarüstü bir medeniyet kurma noktasında ilk ve en önemli adım atılmış olacaktır.

Ülkemizin genel durumuna baktığımızda, gençler arasında ayrılıklar, bölünmeler ve zıtlasmalar görülmektedir. Allahü Teala, Kur'an'da, Hucurat Suresinin 10 uncu ayetinde "muhakkak ki, müminler kardeşirler. Kar-

deşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki size rahmet edilsin" buyurulmaktadır. Bu ilâhi tavsiyeye uyarak, birbirimizin hatalarını arayan, birbirimizi kötüleyen insanlar yerine, hayırda yarışan insanlar olmalıyız. Farklı düşüncelerde olsak da, seninle aynı görüşte değilim; ama, görüşünü özgürce söylemen için daima çalışacağım diyecek kadar hoşgörülü olmalıyız. "Dinde zorlama yoktur" ayetini unutmuyarak, birbirimizi desteklemeli, anlayışla karşılamalı, sevgi ve hoşgörüyle birlik ve beraberliğimizi bozmadan, geçmişini bilen, anı yaşayan, geleceği yönlendiren örnek bir gençlik olmalıyız.

Sonuç olarak, kimlik problemini çözmüş, hayatı anlamlandırmış, eğitim problemleri çözülmüş ve hedefleri millî ve manevî değerler doğrultusunda belirlenmiş bir gençliğin, sadece Türkiye için değil, bütün dünya için iyi şeyler yapabileceğine inanıyorum. Biz, kendimize güveniyoruz, yeter ki, büyüklerimiz de bize güvensinler ve destek olsunlar.

Teşekkür ederim.

Başkan – Efendim teşekkür ediyor ve gençlerimize güvendiğimizi belirtmek istiyorum. Böyle bir gençlik forumu düzenlenmiş ol-

ması, onlara duyulan güvenin bir delili değil mi?..

Sıra, Rena Kadirova Hanımefendi'de.

Buyurun Rena Hanım.

Rena Kadirova (*Azerbaycan*) – Arkadaşımdan farklı olarak, ben, Azerbaycan'ın dinî problemlerini tarihî açıdan değerlendirmeye çalışacağım.

Söz konumuz olan Kuzey Azerbaycan, Rusya ve İran arasındaki savaşlar sonrası, 1828 yılında Araz mihilizmini kabullenerek, iki ülke arasında bölünmüş olup, Araz nehrinin kuzeyinde, 86.600 kilometrekarelik yüzölçümüne sahip, kuzeyden Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, kuzeybatıdan Gürcistan, güneybatıdan Ermenistan, güneyden Türkiye ve İran sınırları arasında bulunup, eski Sovyetler Birliği'nin 15 cumhuriyetinden birisidir.

Azerbaycan kendi adını bazı araştırmacılara göre M.Ö. IV. yy. 30. yıllarında Makedonyalı İskender İran Ermeni kiralığını yendikten sonra şimdiki Güney Azerbaycan bölgesine Atropatı başçı tayin etmiş, İskender'in ölümü ile bu bölge ona başçılık eden Atropatın adı ile Atronotona, Hurpatagan daha sonra Azerbaycan olarak telaffuz edilmişinden almıştır.

Başka araştırmacılar Azerbaycan'ın "Azer" kısmını adla ilgili olduğunu söyleyerek, Odlar Yurdu anlamına geldiğini ve bu adın Ateşperestler zamanından kaldığını söylemektedirler.

Bir başka açıklama ise: Gûre dilli halkların en ulu soylarından olan Asların ardından gelmiş olduğudur. Asların adına eski Orhan-Yenisey yazılarında rastlanmaktadır. Asların bu bölgede yaşamış olduklarından dolayı Aslar diyarı Aslar Yurdu, Aser Yurdu kelimesinin Azerbaycan kelimesine dönüşmesinden almaktadır.

Azerbaycan, İslâm'la Miladî 7'nci Asırda tanışmaya başlamıştır. Farklı dönemlerde, Emeviler, Selçuklular, Moğollar, Timur Orduları, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler, Osmanlılar ve Ruslar bu toprakları hakimiyetleri altına almışlardır. Bu toprakların ilk bağımsız devleti, 1918-1920 senelerinde yaşamış olan Azerbaycan Demokratik Cumhuriyetidir. Çarlık Rusya'sının egemenliği altına girdikten sonra yaşama biçimi, Rusya ve Hıristiyan ahlâkına göre şekillendirilmek istenmiş, Çarlık Rusyasının yürüttüğü siyaset sonucu, komünizm bu bölgede yayılmadan, dinî hayat daha da duraklamış dinî eğitim ise yok denecek seviyeye düşmüştür.

1917 Komünist ihtilali dalgaları Azerbaycan'da da etkisini göstermiş 1918 yılının 28 Mayıs'ında Azerbaycan'da ilk bağımsız devletin kurulmasına neden olmuş gerek Azeri türklerin gerek diğer türklerin tarihinde önemli bir yere sahip olan Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti 1920 yılı Nisan ayının 28'inde Rus ordularınının Bakû'yü işgaliyle, bağımsızlığını kaybetmiş, Sovyet Rusya İmparatorluğuna katılmıştır. Devrimden sonra sosyal değişim hızlanmış, geleneksel değerler, yerini yeni değerlere terk etmeye başlamıştır. Ateizm eğitiminin de etkisiyle, dinî hayattan yavaş yavaş kopulmuş, bir süre sonra İslâmîyet sadece şeklen yaşanan bazı davranış kalıplarından ibaret kalmıştır.

Bu işgal sonrasında yaklaşık on yıl içerisinde bütün direniş unsurlarını ortadan kaldıran Sovyet Rus Yönetiminin en çok baskısına maruz kalan gruplar, aydınlar ve dinî hayatın önde gelen isimleri olmuştur. Bu politikayı Stalin devam ettirmiştir. Stalin'in yürütmüş olduğu genosid politikası sonucunda, zamanla İslâm'ı anlayacak, anlatacak, yorumlayacak bilim adamları kalmamış, ibadetleri dahi doğru öğretecek insanlar bulunmaz hale gelmiştir. Dinî, ahlâkî değerler bir anlam ifade etme-

meye, bunun yerini sosyalist, komünizm ahlâkî değerleri almaya başlamıştır.

Bütün Rusya'da olduğu gibi, Azerbaycan'da da kollektifleşme, dine karşı bir savaş takip ediliyor, bölgelerde Allahsızlar cemiyetinin temelleri kuruluyordu. 1929 yılı nisan ayının 9'da Azerbaycan, Komünist Bolşevik Partisi'nin Kurultayında Köyde Allahsızlar cemiyetinin etkisini güçlendirmek, dine karşı savaş çarşaf ve kalpağın atılması ile ilgili meseleler tartışıldı. Bu cemiyet, daha sonra Mübarek Allahsızlar İttifakına çevrilmiştir. Din sınıfı düşmanın sonuncu dayanağı olarak sergileniyor, köylerde düşmana karşı mücadele, çarşafa karşı mücadele aynileşiyordu. O yerlerde çarşaf örtenlerin sayısı çoktur. Orada yaşama karşı mücadele zorunlu kabulleniliyordu.

Büyük çabalar sayesinde, 1928 yılında, 12.573 kişi, 1929 yılında ise, 20.387 kişi çarşafını atmıştır. Kadınların çarşafı atma politikasına karşı köylerde sert tepkiler oluşmaya başlamışsa da, köylerde komünizmin medeni yürüyüşleri tertipleniyor, kahrolsun çarşaf, kahrolsun kalpak sloganıyla din hocaları dövülüyor, onlarla alay ediliyor, camiler talan ediliyordu. Kollektifleşme, camilere de büyük

zarar vermiştir. Camiler ya dağıtılıyor ya da fonksiyon değişikliğine uğrayarak, depoya, kütüphaneye ve sinemaya dönüştürülüyordu. *Borinski Roboçi* gazetesinin 1929 yıl Ocak ayının 6'sında yayınlandığı haberde "Guba'da büyük bir caminin liderlerin resimleriyle süslenildiğinden, camide çarşafını atmış kadınların toplanıp, kırmızı bayrakla köyü dolaştıklarından bahs ediyor. Köylerde kolhozlara girme şartı olarak, Allahsızlar Cemiyetine üye olma şartı koşuluyordu. Böylece, kollektifleşme köylünün imanını sarsmıştır. Evlerde, Kur'an-ı Kerim ve diğer dinî kitapların bulundurulması yasaklanmıştır. Dinî kitaplar bulunduran evlerin sahipleri, ibadet eden kişi sıfatıyla şüphe ediliyor, Musavat Partisi üyesi olarak kabulleniliyordu. Bu insanları, yargısız idamlar, sürgünler beklemekteydi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Almanya'ya karşı savaşan Sovyet Ordusunda ruh yüksekliği yaratılmak amacıyla, Stalin dinî eğitime kısmen serbestlik tanıdı. Rus-Ortodokslarıyla birlikte, Müslümanlar da kısmen bundan yararlandılarsa da, din düşmanlığı, Ateizm eğitimi, 1980'lere kadar süregelmiştir.

1985 yılında, Gorbaçov'un başlattığı Glasnost ve Perestroyka politikası, diğer cumhuri-

yetlerde olduğu gibi, Azerbaycan'da da millî ve dinî kimlik arayışına hız vermiştir. 1988 yılında başlayan Ermenistan-Azerbaycan savaşı, 1990 yılı 20 Ocak Bakû katliamı, halkın millî ve dinî duygularının uyanmasına etki eden en büyük etkenlerdendir. Çok sayıda komünist partili, üyelik kartını yakmıştır.

Komünizmin bu çöküşü, inanan insanlara, din hürriyetine kavuşmak, esaret zincirlerini birer birer kırmak imkânını vermişse de, yetmiş senelik Ateist eğitimi, dinî bilgisizlik, eleman yetersizliği, kaynak yetersizliği, ekonomik durum, insanların kendi dinlerini özgürce yaşamalarına engel teşkil etmektedir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasında, devletin dünyevîliği esastır. 5'inci maddeye göre, din devletten ayrıdır. Pratikte, din ve vicdan hürriyetinin mevcut olduğu müşahede edilmekte ise de, devlet çapında dinî ve dinî öğretimi yaygınlaştıracak çabalar görülmemektedir. Bu işler, daha çok, Müslüman ülkelerden gönüllü olarak gelen din adamları, cemaatlar tarafından yürütülmektedir. Azerbaycan'ın, Türkiye ile Türkçülük bağı, İran'la mezhep bağı bulunmasıyla, bu ülkelerin çalışmaları geniş çapta müşahede edilmektedir.

Çarlık Rusyasının, Hıristiyanlaştırma ve Ruslaştırma ve yetmiş seneden fazla komünizmin ateist eğitimin, Azerbaycan'da dinî eğitimin tamamen yok olmasına neden olduğunu yukarıda vurgulamıştık. Bu yüzden, din eğitimi konusunda yetersizlik halen devam etmektedir. Din eğitimi en çok etkileyen problemleri şöyle sıralayabiliriz:

Din öğretecek kişilerin yetersizliği,

Kur'an-ı Kerim ve Arapça'yı bilen kişilerin azınlığı oluşturması,

Mollaların, Kur'an-ı Kerim'i Kiril Alfabesinden okumaları,

Azerice dinî literatürün yetersizliği en önemli problemlerdendir.

Son dönemlerde problem, mevcut camilerin sayısının az bulunmasıdır. Sovyet İmparatorluğunda Azerbaycan'da cami sayısı 2 binin üzerine iken, Sovyetlerin son döneminde 17'ye inmiştir. Azerbaycan'da yaşanan manevî boşluk, dinî bilgisizlik, geniş ölçüde üfürükçülerin, muskacıların, cincilerin, falcıların artmasına, din adına insanların duygu, düşünce ve inancının istismarına neden olmuş, birçok insanların kazanç membana çevrilmiştir.

En büyük problemlerden birisi de misyoner hareketleridir. Azerbaycan'ın mevcut

maddî, manevî buhranı, İslâm dışı din mensuplarının bu bölgedeki geniş faaliyetine yol açmıştır. Krişnaizm ve Hıristiyan Dinine mensup misyonerler en başlıcalarındandır. Çok fazla dış ekonomik desteklerini ve 5 bin kişinin Hıristiyan olmasına rağmen, Hıristiyan misyonerleri fazla başarılı olamamışlardır. Krişnaizm de yayılmasında fazla başarılı olamamasının nedeni, halkın, büyük baskılara rağmen kendi dinini kültür halinde yaşamakta ve bu kültürün korunması için savaş vermekte olmasıdır.

Diğer yandan, bölge ile ticarî ilişkiler geliştirmeye büyük gayret gösteren İran'da, bölgedeki kendi devlet anlayışına uygun bir İslâmî yapılanma için çalışmakta, medreseler, camiler açmaktadır.

Anlattığımız üzere, bugün Azerbaycan'da yaşanan dinî meselelerin tümünün başında, dinî bilgisizlik gelmektedir. Eğer bugün, İslâm rönesansından bahsediyorsak, Azerbaycan'da yaşanan ruhî boşluk ve halkın okuma oranının yaklaşık yüzde 99 olduğunu göz önünde bulundurursak, bu bölgede İslâm rönesansını gerçekleştirmek, diğer Müslüman ülkelere nispeten daha kolay olabilir. Kur'an-ı Kerim ve sünnet ölçülerinde bir yol tutarak,

din eğitimi düzenlenmiş olursa Azerbaycan yarın İslâmîyet güneşinin doğacağı bölge olma şansına daha çok sahip bir ülkedir.

Başkan – Azerbaycan’daki dinî durumu ve problemlerini çok güzel bir şekilde anlatan Rena Hanım’a ben de teşekkür ediyorum.

Sözü, hemen, Kırgızistan’dan Altınay Galiyeva Hanımefendiye veriyorum.

Buyurun Altınay Hanım.

Altınay Galiyeva (*Kırgızistan*) – Sayın dinleyiciler, böyle bir forumda, ülkemizden olan gençlere de yer verdikleri için, forumu tertip edenlere öncelikle sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ben, Kırgızistan’da doğup, büyüüp, daha sonra Türkiye’de din eğitimi almak üzere geldim. İki yıldır ülkenizde, İlahiyat Fakültenizde okuyorum. Şimdi konum, Kırgızistan’daki dinî meseleler.

Biliyorsunuz, 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılmasından sonra, diğer memleketler gibi, Kırgızistan da egemenliğini elde etti. Birçok problemler ortaya çıktı. Millî, manevî, siyasî, kültürel, sosyal, dinî. Bunların içinde, din konusu, özellikle

dikkate alınmıştı. Şimdi, Kırgızistan'daki halkın dine bakışını anlatmak istiyorum.

Kırgızistan'daki dinî meseleler denince akla öncelikle neler geliyor, bunları şöyle sıralayabiliriz:

Dinin bilinmemesi, dinin istenilmemesi, dinin yaşanılmasında zorlukların bulunması. Bunları tek tek açıklamak istiyorum.

Uzun bir süredir, yetmiş yıldır, Hıristiyan ve komünist yönetimi altında yaşayan Kırgızistan halkı, herhangi bir dinî bilgi öğrenmemiş ve onlara davet tarafından da bir din öğretilmemiştir, bildikleri de unutturulmaya çalışılmıştır. Halk, geleneksel Allah inancından başka bir şey bilmemektedir. Artık, hepimizde inançsız yaşamak bir alışkanlık haline gelmiştir. Halkın genelinde, geleneksel bir Allah inancı olsa dahi, dinin vecibeleri, ibadet şekilleri öğretilmediği için, halk, dini gereği gibi yaşayamıyor. Halkta inançsızlık, normal bir hale dönüşüyor. Çok daha önemli bir nedeni de, dini öğreten kimse yok. Birisinin başkasına bir şey öğretmesi için kendisi iyi bilmeli ki, başkasına iyice öğretsin. Dini ön planda tutan aileler elbette vardır. Fakat, bir soruyla karşılaşıyorlar; nerede öğrenebiliriz? Medresede konuşmalar yapılıyor; ama, yeteri kadar değil. Elemanlar, mescitler ve camiler azdır.

Memleketime girerken, şehir alanında yükselmiş minareler göremezsiniz. Minareler kelimesini çokluk manasında ifade etmek istiyorum; çünkü, minareler vardır, fakat o kadar azdır ki, sanki yokmuş gibi gözüküyor.

Bu problemin ortaya çıkmasının nedeni de, memleketin ekonomik yönden zayıf olmasıdır. Bir mescit kuruluyor diyelim, temelini attıktan sonra devam etmesi için maddî ihtiyaç karşılanmalı. Fakat, karşılanmıyor ve mescidin bitmesi için, halk, yıllarca bekliyor. Şimdi de istemiyorlar...

Bilmemek, biraz önce dediğim gibi tek problem değildir. Vatandaşların bazıları dini biliyorlar, anlıyorlar; ama hayata uygulamayı zor buluyorlar ya da istemiyorlar. İstemediklerinin nedenini ise ikiye ayırabiliriz: Birincisi, memleketin istikbâli olan gençlerimiz, dinle uğraşırlarsa, kendilerini eski adamlarmış gibi görürler diye korkarak kaçıyorlar. Büyükler ise, hâlâ komünizmin etkisindedirler. Bilenler ise, İslâm Dininin şartlarını, gerçeği bilmedikleri için zor buluyorlar. İkincisi, kötü örnekler var. Bizde bir atasözü var “imamın dediğini yap, yaptığını yapma”. Bazıları bize kötü örnek oldukları için, onlar gibi olmak istemiyorlar.

Dediğim gibi, 1991 yılında Kırgızistan bağımsızlığına kavuştuğunda, Kırgızistan'da inanç özgürlüğü gelmişti. Fakat, bu sefer, halktaki alışkanlıklar devam ettiği için, dine tepki göstermektedirler. Biz buradan evimize gittiğimizde, çevremize, arkadaşlarımıza, akrabalarımıza burada öğrendiğimiz dinî bilgileri anlattığımızda, bunları kabul etmiyorlar. Çünkü, ülkemizde, din ile gelenek birbirine karışmıştır. Bence, bu durum gelecekte değişecektir ve komünizmin bize aşladığı dine karşı ilgisizlik, zamanla yeni dinle ilgilenmeye ve inanmaya bırakacaktır. Zaten İslâmîyet'in özünde saygı vardır, hoşgörü vardır. İnanan insan, inanmayana hoşgörülü davranacaktır ve böylece İslâmîyet yayılacaktır.

Kırgızistan'da, medreseler, Kur'an kursları, ilâhiyat fakülteleri çoğalırca, kapasitesini artırırca, belki de ileride insanlar daha bilinçli olurlar. Kırgızistan'da, misyonerlik adı verilen Hıristiyanlık propagandası, önemli dinî bir problemdir. Şehrin sokaklarında dolaşan insanlar, halkı Hıristiyanlığa davet ediyorlar. Her tür broşür, kitaplar ellerinde tutarak propaganda yapıyorlar. Bizim dinimizi kabul ederseniz, daha Avrupalı bir hayat yaşayacaksınız diyorlar. Gerçekten, insanların ihtiyaçla-

rını karşıyorlar. Böylece, fakir aileler, mecburen Hıristiyanlığı kabul ediyorlar... Bu anlaşmada kazanılan paralarla yaşıyorlar. İslâm Dini açısından bu konu, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Kırgızistan, din konusunda, küçük bir çocuk gibi yardım için elini uzatıyor, ne yazık ki, şimdi, başarıya ulaşamıyor. O çocuk ayağı kaldırılırsa, sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişebilir.

Teşekkür ederim.

Başkan – Teşekkür ederim. Gerçekten, Kırgızistan'daki dinî durumu veciz bir şekilde anlattı arkadaşımız.

Şimdi, Batı'ya geçiyoruz. Romanya'dan bir gencimiz var aramızda, Dinç Hasan Beyefendi. Buyurun Dinç Bey.

Dinç Hasan (*Romanya*) – Teşekkür ediyorum.

Evela, bunun gibi faaliyetler düzenleyen Türkiye Diyanet Vakfı'na şükranlarımı sunmak isterim. Çünkü, son yıllarda, milletlerin ideolojilerinden çok dinî ölçütlere göre gruplaştıklarını fark ediyoruz. Bugün, yaşanmakta olan global problemlerin, geniş çaplı huzur-

suzluk, mutsuzluk ve buhranların çözümünde, din en önemli alternatif çözüm kaynağı olarak önümüzde durmaktadır.

Dünyanın en eski yapısı dağılıp, yeni bir yapı oluşuyor. Böyle bir hareket, çoğu zaman şaşırtıcıdır ve bazen beklenilmeyen sonuçlar meydana getirebilir. Fakat, dikkatle incelenmesi gereken bir harekettir bu.

Biraz önce, dinî örgütlerden bahsettim. Şunu kabul etmemiz gerekiyor ki, bunların ekseriyeti manevî dinlerin ölçütleridir. Özellikle, son dönemlerde, yeni bir canlanma yaşayan İslâm'a aittir. Bu yüzden, İslâm'ın temeli, tarihî ve ruhunu sadece öğrenmek değil, araştırıp anlamalıyız. Nitekim, İslâm, geniş bir coğrafyaya yayıldığından dolayı, onu değişik kültürlerle sahip olan toplumlar kabul etmiştir. Bunun içindir ki, genel bir imaj bile çizmek güçtür.

Balkanlarda yaşayan Müslümanlar hakkında hülâsa olarak şunları diyebiliriz: Bu bölgede, Tuna ve Sava nehirleri arasında iskân eden ve nüfusu 10 milyonu bulan Müslümanların üçte 1'i, Osmanlı Türkleridir. Diğer kısmı ise, Arnavut, Boşnak, Torbeş, Makedon, Pomak ve Kırım Tatar Türklerinden oluşur. Müslümanlar, değişik devletlerin sınırları

içinde yaşamakta iseler de, tümünün ortak özellikleri, bölgede, en fakir, örgütsüz ve sürekli olarak baskı altında yaşıyor olmalarıdır.

Günümüzde, Müslümanların toplum hayatı, siyaset ve iktisat hayatındaki haklarını anlamak yönünde her ne kadar çok sorunlarla karşı karşıya iseler de, bu konuda ciddi çabaları vardır. Bu çabalar, siyasî partilerin içerisinde bütünleşmektedir. Bugün, Balkanlar'daki Müslümanların sahip oldukları en önemli kurumları, dinî müesseseler değil partilerdir. Bu partiler, sadece siyasetle uğraşmak değil, iktisat, bilim, toplumbilimi ve eğitim gibi konularla da uğraşmak zorundadırlar ve bu yüzden alınması gereken neticeler gecikiyor. Bunun yanında, Müslümanların kendi aralarında meseleleri ve çekişmeleri olmakla beraber, buldukları devletler içerisinde karşılaşmış oldukları sıkıntılar da yer almaktadır. Bu yüzden, şu an acilen halledilmesi gereken meseleleri şöyle sıralayabiliriz:

Son yıllarda sürekli saldırılara uğrayan müftülük müessesesi, her ülkede, tek müftü idaresinde olmak şartıyla yeni bir düzenle kurulması gereklidir. Bunun için, ister Türkiye'de, ister diğer Müslüman ülkelerde, dinî eğitim gören Balkanlı öğrenciler, şu an oralar-

da görevde bulunan yerli din adamlarıyla kısa süreler için Türkiye’de bir araya getirilmelidir.

Her zaman Balkanlar’ın birleştirici unsuru olan İslâm Dinî, cihanşumûl bir din olduğuna göre, Müslümanların dinî teşkilat birliği yapılması şarttır ve Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı ile sürekli istişarelerin yapılmasında büyük fayda vardır.

Dinî eğitim çok zayıf olduğundan dolayı, Türkiye’de dinî eğitim gören Balkanlı öğrenciler, Diyanet Vakfı ile işbirliği yaparak destekleme projelerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu konuda, Balkanlar’dan gelen ve Türkiye’de İslâmî eğitim gören öğrencilere kendi memleketlerinde staj imkânı yaratılmalıdır.

Müslümanlara yapılan tüm yardımlar, kontrollü bir şekilde, tek bir kanal aracılığıyla yapılmalıdır ve kanaatimce, bu görevi üstlenmesi gereken Türkiye Diyanet Vakfıdır. Böylece, tek otoriteye ihtiyacı olan Müslümanlar, kendi yollarını daha kolay bulabilirler ve hangi kurumlarının esas önem taşıdığını da öğrenmelidirler.

Halk arasındaki iletişim sorununu çözmek amacıyla dinî içerikli radyo ve televizyon ka-

nalları kurulmalıdır ve bunun yanında da, sadece Türkçe olarak değil, yerli dilleri de kullanan yazılı neşriyat hazırlanmalıdır. Böylece, Batı misyonerlerinin etkileri de azalmış olacaktır.

Tüm çalışmalarda, üç ana hedefin sürekli izlenmesi şarttır: Yerli toplumun psikolojisi ve kültürüne göre hareket edilmelidir ve gerekirse yeni eğitim metodları bulunmalıdır. Diğer dinlerle ve onların din adamlarıyla diyalog içinde olunmalıdır; çünkü, Balkanlar'ın genelinde Müslümanların dışında yaşayan Ortodoks ve Katolik Hıristiyanları, sürekli birbiriyle uğraşıyorlar ve bu durumdan Müslümanlar istifade etmelidir. Bölgedeki inanç zedeleyici ve bölücülüğe yol açan çeşitli akımlar ve faaliyetlerin önüne geçilmesi için, Türkiye'nin ilâhiyat öğrencilerine daha çok imkânlar tanınmalıdır.

Böylece, geçmişten ibret alıp, en kısa zamanda, Balkan Müslümanları, kimliklerini tekrar kazanıp, yüksek ve önemli bir kuvvet oyunu olan iki taraflı kılıca benzeyen siyaseti kullanabilmeleri için gerekli olan maharet, bilgi ve tecrübeyi yeniden kazanabilirler.

Son olarak şunları söylemek istiyorum: Bugün, hâlâ Balkanlar'ın topraklarında yaşayabilen, bütün zulüm ve baskılara göğüs gere-

rek varlıklarını ve kimliklerini koruyabilen, belki de fetihten daha zor olanı başarabilmiş kardeşlerimiz vardır ve varlıklarını kaybetmemek için, şimdi, her zamandan çok, doğan ülkeleri olan Türkiye ve Türklerin dostları olan Türklerden, yukarıda belirttiğim gibi destek beklemektedirler; çünkü, İslâm, yakında başlayacak olan bin yılın çağrısı olabilir. Bunun tek bir şartı vardır; yeni düşünce. Yalnız bu yeni düşünce, mevcut boşluğu doldurabilir ve aynen geçmişteki gibi insanoğluna yakışan saadet asrının düzenini tekrar ortaya koyabilir.

Teşekkür ederim.

Başkan – Efendim, Dinç Bey'e de çok teşekkür ediyorum.

Sadece tasvir değil, gelecekte çözümlenmesi gereken problemlere de temas etti. Teşekkür ederim kendisine.

Şimdi sözü, Sayın Binnur Saracoğlu Hanımefendi'ye vereceğim. Kendisi, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Üyesidir.

Buyurun Binnur Hanım.

Binnur Saracoğlu (*TDV Kadın Kolları*) – Efendim, ben T.D.V. Kadın Kollarının gençlik

komisyonunda üyeyim, gençlik kollarının başlattığı çalışmalar çerçevesinde benden foruma katılmam istendi.

Değerli misafirler, hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyor ve hoşgeldiniz diyorum.

Bugün, Türk toplumunda, dini doğru anlamamaktan ve doğru bilgi temeline sahip olamamaktan kaynaklanan sorumlularımız üzerinde durmak istiyorum. Toplum olarak yaşadığımız sorunların pek çoğunun, dinle ve dinî belgelerle bir şekilde ilgisi bulunmaktadır. Bu sorunların temelinde de, din konusunda doğru bilgi sahibi olmamak yatmaktadır. Türkiye’de, din anlamındaki bilgi eksikliği, her şeyden önce, toplum huzur ve güveni açısından zaman zaman tehdit unsuruna dönüşerek, toplumun bazı kesimlerini karşı karşıya getirebilmektedir. Bu durum, bazı insanların bilmedikleri şeyin düşmanı olmasına yol açarken, bazı insanların da, saf ve temiz duygularının, bazı çıkar çevreleri ve odaklarınca sömürülmesine ve istismar edilmesine yol açmaktadır. Din konusunda doğru bilgi sahibi olmadan bu sorunların aşılması ve kalıcı çözümlerin üretilmesinin mümkün olmadığını düşünmekteyim.

Din, insanların birbirlerini daha iyi anlayabilmelerine ve daha iyi iletişim kurmalarını

na yardımcı olur. Din konusunda doğru bilgi sahibi olmak, muhakkak dindar olmayı gerektirmez. Din hakkında doğru bilgi sahibi olan bir atesitle, bilinçli ve bilgili bir dindarın birbirini anlayabilmesi ve sağlıklı iletişim kurabilmesi mümkündür. Hangi konuda olursa olsun, kişilerin o konuda bilgi sahibi olmaları, iletişim yollarını açık tutarak sorunların aşılmasına yardımcı olur.

Bilen insanların birbirini anlayarak ortak noktalarda bulaşabilmeleri her zaman mümkündür. Türkiye’de, dindar insanların da, düşünsel alanda dinî anlayamamaktan kaynaklanan problemleri vardır. Çoğu zaman, bu bilgi eksikliği, birtakım radikal düşünce ve davranış biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dinî nitelikli her türlü fanatizm, bu bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Kişilerin inanıp inanmaması, dindar olup olmaması bir yana, birbirlerini daha iyi anlayabilmeleri, büyük ölçüde, din konusunda doğru bilgilere sahip olabilmelerine bağlıdır. Dünyanın küçüldüğü ve iletişim olanaklarının her geçen gün arttığı bir toplumda, toplam olarak, barış ve huzur içinde yaşamak gibi bir kaygımız varsa, görüşümüz, inancımız ne olursa olsun, birbirimize katlanmayı öğ-

renmek zorundayız. Bu ise, insanların birbirini doğru anlamalarına bağlıdır. Din, bize, bu konuda yardımcı olacaksa, kişisel hesapları bir kenara bırakarak, din konusunda bilgi sahibi olmanın yollarını araştırmalıyız.

Türkiye’de, insanların dine bakışı, körlerin fiili tanımlamalarına benzemektedir. Filin nasıl bir hayvan olduğunu merak eden görme özürlülere, file dokunarak tanımları sağlanmaya çalışılmış. Daha sonra, onlara filin nasıl bir hayvan olduğu sorulduğunda, kulaklarına dokunan filin yelpazeye benzediğini, hortumuna dokunansa boruya benzediğini söylemiş. Evet, filin kulakları yelpazeye, hortumu da boruya benzeyebilir; fakat, fil bunların hiçbiri değildir. Dinin de bütünü tanıyıp anlamadan, sadece bir kısmını bilmek, özden uzaklaşarak bütünü gözden kaçırmaya neden olur. Onun evrensel güzelliklerinin ve ilkelerinin anlaşılıp değerlendirilmesini imkânsız hale getirir. Dinin anlaşılması ve uygulanmasında ortaya çıkan yanlışlıklar, dinin bütününe yönelik olumsuz davranışlara da zemin hazırlar.

Türkiye’de, yıllardır var olan din alanındaki bilgi boşluğu, meydanın eğitim görmemiş dindarlar tarafından doldurulmasına yol aç-

mıştır. Din eğitiminde bilinçli ve ciddi bir eğitim politikası izlenmediği için, din istismarcılarının işi kolaymıştır. Yüzlerce cemaat, tarikat ve grup ortaya çıkmıştır. Bu bilgi boşluğunda, dindar olanla olmayanın anlaşamamasının ötesinde, farklı gruplara mensup dindar kişiler birbirini anlayamaz hale gelmiştir. Çünkü, dinin özü ve bütünü göz ardı edilerek, her kesim, kendince bir kısmına sarılmıştır.

Dinî alandaki bu bilgi eksikliği, zihinsel alanda da dinin kısırlaşmasına yol açmıştır. Bu durum da, diğer İslâm ülkelerinin sömürge ortamında ve Türkiye koşullarından çok farklı koşullarda kaleme alınmış dinî eserler dilimize çevrilerek, zihinsel boşluk kapatılmaya çalışılmıştır.

Bizim kültürümüz ve geçmişimizle örtüşmeyen bu ithal fikirler, bizim insanlarımız arasında da bazı taraftarlar bularak, fikir ve davranışları etkilemiş ve Türkiye’de, din alanında radikal eğilimlerin tırmanmasına yol açmıştır. Tepkisel düşünce ve tavırları ön planda tutan bu eserler, taklitçi ve dinin insana kazandıracığı iç zenginliğinden çok, şekli yönüyle ilgilenen bir Müslüman tipinin oluşmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de, İslâm Dini hakkında doğru bilgi sahibi olmamaktan kaynaklanan bir bağınazlık görülmektedir. Bu bağınazlık, dindar veya değil herkeste görülebilmektedir. Gerçek anlamda dindarlık, yobazlık veya bağınazlık değildir. Önyargılarla hareket eden, düşünmeden konuşan, bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olan, eleştirilere kapalı ve her şeyin doğrusunun kendinde olduğunu düşünen kişi, hangi sıfatı taşırsa taşırsın, yobaz ve bağınazdır. Yobazlığın, bağınazlığın ve gericiliğin, dindarlık veya dinsizlikle ilgisi yoktur. Ancak, bilgisizlikle ilgisi vardır.

İslâm Dini, sevgiyi, barışı ve hoşgörüyü esas alan bir dindir. “Dinde zorlama yoktur” ayeti, din ve vicdan hürriyetinin teminat altında olduğunu gösterir. İslâm Dininin evrenselliği, tüm sosyal değişiklikleri karşılayabilecek niteliktedir. Zaman içerisinde, dindeki bilgi eksikliği, İslâmîyetin Kur’an çizgisinden uzaklaşarak, gelenekle bütünleşmesine yol açmıştır. Geleneğin bu şekilde kutsallaştırılması da, dinin doğru şekilde anlaşılmasını engellemektedir. Akıl ve mantık çerçevesinden uzak, pek çok davranış, din olarak benimsenmesine rağmen, aslında tamamen gerçek dinin karşısındadır. Kur’an-ı Kerim, geleneğin

dinle bütünleşmesine ataların zihniyeti demiş ve bu duruma insanları uyararak şiddetle karşı çıkmıştır. Maide Suresi 104 üncü ayette, “onlara, Allah’ın indirdiğine ve elçisine gelin dediği zaman, atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol yeter derler, ya ataları bir şey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kişiler idiyseler.”

İslâm Dini, Hazret-i Muhammed’e Allah tarafından gönderilen vahiy etrafında şekillenmiştir. İslâm’ın iki temel kaynağı, vahiy ve akıldır. Bunlar birbirinin tamamlayıcısıdır. Dinimizi daha iyi anlamak ve öğrenmek için vahye ve akla tutunmanın zamanıdır. Aklımıza yatmayan konu ne olursa olsun, onun üzerinde düşünmeliyiz. İsrâ Suresi 36 ncı ayette “bilmediğin şeyin ardına düşme, doğrusu kulak, göz ve yürek. İşte bunların hepsi ondan sorguya çekilir” denilmektedir. Bu ayetten de anlaşılacağı üzere, düşünmek ve akli etkin tutmak, Allah’ın insanlara emridir.

Sizlere, kısaca din alanındaki bilgi eksikliğinin nelere neden olduğundan ve sonuçlarından bahsetmeye çalıştım.

Sonuç olarak, Türkiye’de, bütün insanların İslâm Dini hakkında doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayacak çalışmalara bir an önce başlanmasını diliyorum. Böylece, dindar insanın

dinden çıkma korkusu veya cenneti garantileme sevdasıyla, fanatik eğilimlere, şiddete açık hale gelmesi önlenemez, dinî duyguların istismarı ve sömürüsü söz konusu olmayacaktır. Aynı şekilde, din karşıtı olmayı modernlik, çağdaşlık ve ilerencilik olarak görenler de, neye karşı olduklarını bileceklerdir. Doğru bilgidен korkmak, kimseye yarar sağlamaz. Aydın olduğunu düşünen herkesin görevi, dinin sahibi olmaktır. Toplumdaki hoşgörüsüzlüğü ve şiddeti, ancak bilgi ve sevgi susturabilir.

Hepinize, beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Başkan – Ben de teşekkür ediyorum.

Hemen, Burcu Hanım'a geçeceğim. Burcu Şener Hanım, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencisi.

Buyurun Burcu Hanım.

Burcu Şener (A.Ü. Fen Fak. Öğrencisi) – Öncelikle beni dinleyeceğiniz için teşekkür eder ve hepinize saygılarımı sunarım.

Size, araştırmalardan, birtakım istatistikî sonuçlardan bahsederek daha kesin şeylerle gelmek isterdim; ama, buna ne birikimim yeter, ne gücüm yeter. O yüzden ben si-

ze hayattan bahsetmek istiyorum, hayatın da kendisinden. Hani, Türk devletlerinin geleceklerini emanet ettikleri Türk gençleri var ya, onların sorunlarından ve hayatlarından bahsetmek istiyorum.

Türk gençleri, üniversite gençleri bilir diyoruz, yapar diyoruz; ama, aynı zamanda sürekli şu soruyla da karşılaşırız: Üniversite gençleri nereye gidiyor, bu gençlik ne olacak... Ben bu soruya bir cevap vermek istiyorum. Birçoğunuz tepki duyacaksınız belki. Üniversite gençleri ne yöne çekilirlerse o yöne gidiyorlar. Şimdi, bunun üzerine hemen ardından şu soru geliyor: Peki, üniversite gençlerini kimler, ne yöne çekiyorlar? Ben size, bunları birkaç grup halinde, gözlemlerime göre anlatmak istiyorum. Şu an bir üniversitede okuyorum, ikinci sınıf öğrencisiyim ve gözlemlerime göre belli başlı 4 tane grup buldum ben.

Birileri kolumuzdan tutmuş, bizi daha Kur'an'ı anlamadan, dini tam bilmeden birtakım cinlere, büyülere, ağlamalı sızlamalı dinî törenlere çekmek istiyor ve din sadece birtakım doğaüstü güçlermiş gibi yansıtıyor. Bakıyoruz, etrafta bir sürü tartışma, birileri sürekli ağlıyor televizyonlarda "işte, benim dinî duygularımı suistimal ettiler, ben inanmış-

tım, ben güvenmiştim...” Sağcısı, solcusu, laikliği savunanı, şeriatçısı hepsi, alıyor, pulluyor başka şekillerde önümüze koyuyor bunları. Sonuçta, bizim kafamız zaten karışık, iyice karışıyor, işin içinden çıkamıyoruz. Yine başka bir zat, kendisini peygamber ilan etmiş hangi akla hizmetse, etrafında da bir sürü insan onun kutsallığına inanmış, sürekli kendilerine göre ibadet ediyorlar, dinî yansıtıyorlar. Üniversitede bir korku, işte bu cemaatten midir, bu tarikattan mıdır, bu neyi etkilemeye çalışıyor, bu kimi arasına almaya çalışıyor?.. Biz, gençleri bilirsiniz, bir şeylere bağlanmak ve inanmak istediğiniz zaman oldukça çabuk karar verir ve hiç düşünmeden, araştırmadan paldır küldür atlamayı tercih ederiz genellikle. Sonuçta pişmanlıklar duyuyoruz, yanlıyoruz, dini yanlış öğreniyoruz çoğunlukla, yanlış öğrenince de korkuyoruz doğrusu. Bu bizim hayatımızı etkiliyor.

Tek sorunumuz bu değil tabii, bir de işin diğer yönü var. Kimimiz de içimizden gelen yumuşak, sevgi dolu duygularımızı bastırıp, karanlık bir bara atıyoruz kendimizi. Siyahlar giyinince, oramıza buramıza metal şeyler takınca, mutlu olacağımızı düşünüyoruz. Bir de, biz farklıyız, bir asiyiz psikolojisine girince,

her şey daha kolay. Bir şekilde bir yerlere gitmeye, bir takım şeylere alışmışken, bir barda başka bir kol çekiyor bizi diğer tarafa. Zaten içkiyle uyuşmuş olan beyinlere bir de beyaz bir toz alıştırıyorlar. Tamam... Alan memnun, satan memnun ondan sonra sözde. Aradan zaman geçiyor gazetelerde bir fotoğraf, bir anne ağlıyor, çocuğu esrardan, eroinden ölmüş, diğer anneler de çocuğunu çekip bir yerlere "aman kızım sen ona benzeme, sen diğerine uyma, sen bunlara inanma..." türünden şeyler. Fakat, kimse, manevî boşluklar nasıl doldurulur diye düşünmüyor.

Bunların dışında başka bir grup daha gözlemliyorum. Bunlar da -kusura bakmayın, espirili bir anlatım kullanmak istiyorum- adının co olmasını isteyenler. Köyden vatandaş çıkıyor, bir ad buluyor kendisine, her gün bir ad, hiç düşünmüyor, nereye gider. Sadece Ahmet İngiltere'den bahsediyor, Mehmet Amerika'dan bahsediyor. Ayşe diye bir arkadaşımız da, kendisine haçtan bir kolye alıyor. İncil'i anladığı, inandığı, mantıklı bulduğu için asla inanmıyorum özenti olduğunu düşünüyorum, gözlemlerim bu yönde genelde. Ayşe'nin annesi namaz kılıyor, babası Cuma Namazına gidiyor ama Ayşe, haç takıyor boynuna.

Başka bir grup daha gözlemledim. Bunlar da, kısaca özetlemek gerekirse, öfkeyle kalkan zararlarla oturur sözünü unutmuş olduğunu düşündüğüm arkadaşlarım. Eşitlik diyorlar, demokrasi diyorlar, anlayış diyorlar; camları kırıyorlar, arabaları parçalıyorlar, değişik şeyler yapıyorlar. Halbuki, Hazret-i Ömer de bunları savunmuştu. Kimse bilmiyor bunları, insanların çoğunun bundan haberi yok.

Amacım içinizi karartmak değildi. Doğrusunu yapanlar, gerçeği bilenler de var; ama, bu insanlar kaç kişidir, ne derece seslerini duyururlar bilmiyorum. Meselâ, yoldan geçen birisini durdurup; din nedir, dinî çalışmalar nedir diye sorun, eminim çoğunluğu Diyanet Vakfı'ndan önce Aczimendileri ya da çeşitli televizyonlarda gördükleri görüntüleri hatırlayacaklar. Şu anda, salonda, tahminen 200 kişi falan olduğunu varsayıyorum. Çoğumuz bu konu hakkında düşündük, belli sonuçlar çıkardık; ama, yoldan geçen birçok insan bunları düşünmüyor ve sadece günlük meşgaleleriyle uğraşiyor.

Hatalar yapıyoruz bunu kabul ediyorum, gençlik olarak çok büyük hatalar yaptık. Doğrusunu söylemek gerekirse, bize dua eden annemizin, Yavuz Sultan Selim'in, Hazret-i

Ömer'in şu anda eminim ki, epeyce bir üzülmesini sağlamışızdır. Hatalar yaptık; ama, ben yine de tek suçlunun biz olduğumuzu düşünmüyorum. Doğruyu yanlışlardan ayırmasını öğrenemedik belki de.

Teşekkür ederim.

Başkan – Çok teşekkür ediyorum. Burcu Hanım Fen Fakültesi öğrencisi; ama, sosyolog gibi konuştu. Sosyal Bilimler alanında tahsil yapsa herhalde çok daha başarılı olurdu zannediyorum.

Ben başta da söyledim, her birinizden sonra konuşmak istiyor içim; ama, bir başlarsam sözün uzayıp gitmesinden korktuğum için susmayı tercih ediyorum. Çünkü daha konuşacak birçok gencimiz var. Bu onların forumu. Bu sebeple sözü derhal diğer bir arkadaşımıza vereceğim. Ayşe Dicle Ergin Hanımefendi. Kendisi, Hukuk Fakültesinden. Buyurun Dicle Hanım, şimdi söz sizin.

Ayşe Dicle Ergin (*Hukuk Fak. Öğrencisi*) – Çok değerli misafirler, öncelikle sizlere hoşgeldiniz demek istiyorum.

Ben, Hukuk Fakültesinde okuyor olmamın gereği olarak, sizi biraz Osmanlı dönemine gö-

türeceğim. Birkaç dakika sıkılabılırsınız; ama, dikkatli dinlemenizi rica ediyorum.

İçinde yaşadığımız şu günlerde, ülkemizden en çok konuşulan ve tartışılan konulardan bir tanesi eğitim ve özellikle de dinî eğitimidir. Bu konuya değinmeden önce, bahsettiğim gibi, Osmanlı'dan günümüze kadar din eğitiminin geçirdiği sürece bir bakmak gerekir.

17'nci Yüzyıldan itibaren, tüm dünyayı etkisine alan sosyal, ekonomik, kültürel değişimler Osmanlı Devletini de etkilemeye başlamıştır. 1839 Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devletindeki değişimlerin siyasî ve hukukî başlangıcını oluşturur. O dönemde, Osmanlı'da, üç grup halinde toplayabileceğimiz eğitim kurumları vardır; medreseler, bunun yanında mühendishaneler ve rüştiyeler.

Tanzimat sonrasında, özellikle Lale Devrinde, Fransa, İngiltere ve Avusturya gibi ülkelere elçiler gönderilmiş. Bu elçilerin gittikleri ülkelerde gördükleri Osmanlı'dan farklı olan, tabii ki o zaman için gelişmiş olan izlenimlerini toplayıp Osmanlı'ya göndermeleri, fikirlerini beyan etmeleri istenmiştir. Toplanan bu bilgiler ışığında da, Batı tarzı öğretim kurumları açma çalışmaları hızlanmıştır. II.

Mahmut zamanında, kız ve erkek çocuğu ayırımı yapmadan genel eğitime zorunluluk getirilmiş. Tabii ki, Osmanlı dönemini düşünecek olursak bu eğitimin, büyük bir kısmı da dinî eğitimidir.

Ayrıca, Tanzimattan sonra, azınlıkların okul açmaları kolaylaşmış ve gayri müslimler, kendi amaçları doğrultusunda çok modern tarzda, bugün de -onlara da değineceğim- Robert Koleji gibi, Galatasaray Lisesi gibi okullar açmışlardır.

Ardından Islahat Fermanı eğitime daha da önem vermiş, bir Eğitim Bakanlığı kurulmuş, Batı standartlarında eğitim o zamanlarda sağlanmamakla birlikte, yapılması gerekenler en azından tesbit edilmiş ve eğitim meseleleri ele alınıp birtakım çözümleri ileri sürülmüştür. Yine, zorunlu eğitim yaygınlaştırılmıştır. Darülfünun denilen -yani Türkçeye çevirecek olursak, fen yuvası, ilim yuvası olarak çevirebiliriz- üniversiteler, tabii ki bugünkü anlamda bir üniversite değildir; ama, Osmanlı dönemini düşünecek olursak, bu üniversitenin kuruluşu Abdülmecid dönemine rastlar ve kendi çapında eğitim yapan bu okul, Abdülmecid döneminde -dönemin siyasî olaylarının etkisiyle- kapatılmıştır. Hangi sebeplerle olur-

sa olsun, büyük ümitlerle ve Batı modeli esas alınarak kurulmuş olan bu yüksek öğretim kurumunun kapatılması, büyük bir talihsizlik olmuştur.

Biraz önce değindiğim gibi, Galatasaray Lisesi gibi, Robert Koleji gibi, Batılıların kendi amaçları doğrultusunda açmış oldukları okulların kalitesi oldukça yüksektir. Bu şekilde devam eden süreçte, medrese eğitimi zayıflamış, git gide bu okullara, yani azınlıkların okullarına kayıt başlamıştır.

Daha sonra, Osmanlı'nın yönetiminde de görmüş olduğumuz gibi, Batı hayranlığı egemen olmuş ve bu okullardan yetişen kişiler, devlet yönetimi, siyaset, bilim, kültür alanında oldukça yaygın faaliyetlere başlamışlardır.

Abdülhamit zamanına geldiğimiz zaman, daha özgün ve millî tavırlar takınılmış, öğretim alanında çalışmalara devam edilmiş. Darülfünunun tekrar açılmış ve daha sonra, 3 Mart 1924 tarihinde Tevhidi Tedrisat Kanunu'na geçilmiş. Bunun da Türkçesi, eğitim öğretimin birleştirilmesidir.

Darülfünun, o günkü öğretimi teşkilatlandırmış, medreseleri kapatarak yerine ilâhiyat fakülteleri ve imam-hatip mektepleri açılmasına sebep olmuştur.

Tarihçeyi bu şekilde tamamladıktan sonra gelelim günümüze. Bu insanın içindeki inanma ihtiyacının doyurulma zorunluluğu vardır. Bu ihtiyaç, kimisinde sadece Allah'ın varlığına inanma, kimisinde biraz daha yoğun olarak belli bir dine bağlanma ve hatta daha da yoğunlaşmış tam bir takva içerisinde yaşamaya kendini bırakmıştır. Belli bir dine inanan kişi, bu dinî, tüm yönleriyle öğrenme merakı içine girmektedir. Öğrenme süreci çocukluktan başlayıp üç yolla edinilir; birincisi aile, ikincisi okul ve üçüncüsü çevredir. Hepimizin bildiği gibi, bir çocuğun ilk öğretmeni ana babasıdır. Hayatla ilgili ilk ve temel bilgileri aileden alır. Okul çağına geldiğinde, birey olduğu kavramı daha da ortaya çıkar ve çevreyle ilişkileri gelişir.

20'nci yüzyılda yaşadığımız şu günlerde, çevre kavramını çok geniş değerlendirmek gerektiğini düşünüyorum ve medyayı da bu gruba dahil ediyorum. Çünkü, kendimizden pay biçecek, düşünecek olursak, televizyon karşısında harcadığımız zaman, belki de arkadaşlarımızla, komşularımızla, toplumla harcadığımız zamandan çok daha fazladır.

Medyadan söz açılmışken, üzerinde durmak istediğim bir konu var. Türkiye'de dinî

eğitimin tabii ki bu, talep edenler açısından söz konusudur- verilmesi konusunda birtakım yanlışlıklar yapıldığı kanısındayım. Öncelikle bir örnek vermek istiyorum. Geçen ay içerisinde, MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'i kaybettik. O günlerde haberlerde cenaze töreninden bahsediliyordu ve bir özel televizyon kanalının haber muhabiri, konuyla ilgili şöyle bir cümle sarf etti: "Alparslan Türkeş'in cenazesi, salı gün kılınacak olan Cuma Namazından sonra toprağa verilecek." Gerçekten böyle dedi. Milyonların önünde yapılmış olan üzücü bir yanlış. Tabii ki, bilerek, isteyerek yapılmış bir yanlış değil. Onu tenkit etmek veya eleştiri yapmak için de söylemiyorum; ama, bu konuyu ben biraz dinî bilgi eksikliğiyle bağdaştırdım.

Şu andaki dinî eğitimin çıkış noktası, öncelikle Tevhid-i Tedrisat Kanunudur. Biraz önce bahsettiğim kanun. Bu da, 1924 yılında kabul edilmiş bir kanun... ve dinî eğitim ve öğretime yer vermiş.

İkinci olarak, 1982 Anayasasınının 2'nci maddesi yer alır. Bu madde de, din ve ahlâk öğrenimini zorunlu kılar.

Üçüncü olarak da, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde, bu beyannameyi imzalayan

devletlerde din öğretiminin, özgürlüğünün ve hakkının tanınması gerekir. Yani, bu ülke vatandaşlarına, dinî eğitim hakkı tanınmalıdır.

Din eğitim ve öğretiminde en çok tartışılan husus, Anayasanın 24'üncü maddesinde yer alan din ve ahlâk öğrenimini zorunlu kılan hüküm. Öncelikle, bizim anladığımız şekliyle laiklik, demokratik yönetim anlayışının bir gereği olarak, vatandaşın dinî eğitim görme isteğine saygı duymalı ve bunu bir hizmet olarak halka sunmalıdır. Ülkemizde, bu tabii ki yapılmaktadır. Fakat, yeterli olup olmadığı konusunda tartışmalar vardır. Pek çok kez duymuşuzdur, bu ülke nüfusunun yüzde 99'u Müslümandır denir; fakat, nedense, bu oran kendini hep istatistiklerde belli eder.

Ülkemizde, bir çocuğa dinî eğitimin ilkokul 4'üncü sınıfta verilmeye başlandığını ve bunu, bizzat ilkokul öğretmenlerinin verdiğini, çok azımız ilkokulu hatırladığımız kadarıyla biliriz. Kendimize laikliği örnek olarak aldığımız Avrupa ülkelerinde ise, daha anaokulu çağında, anaokulu bünyesinde, okulun hemen yanında bulunan kiliselerde bizzat din görevlilerince dinî eğitim verildiği bilinmektedir. Batı'da çocuklar daha 5-6 yaşından itibaren çan sesleriyle büyürken ülkemizde Ezan sesine

tahammül edemeyen insanların varlığı da bilinmektedir. Aslında, bu kişileri tamamen haksız görmüyorum; çünkü, bir kişiden ancak verdiğiniz kadarını isteyebilirsiniz.

Ortaokul dönemine geldiğinde, haftada 2 saat, lise döneminde ise haftada 1 saat din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi vardır. Bu ders saatleri yeterli olmamakla birlikte, müfredatın içeriğinin bazı öğretmen ve velilerce din ve ahlâkla ilgili görülmediği ileri sürülmektedir. Örneğin orman sevgisi, vatan sevgisi gibi. Bence, eğitim bir bütündür. Bunların bir başka dersin konusu olduğunu ileri sürmek yanlışdır. Fakat, itirazları haklı kılan şey, bu konuların âdeta dinden ve ahlâktan bağımsız birer konu imiş gibi ele alınmasıdır. Oysa, ders-te yapılması gereken ve yapılması beklenen şey, bu konuların dinî ve ahlâkî temellerinin verilmesidir.

Ayrıca, ben günümüz uygulamasında, hükümetin son yıllardaki imam-hatip tartışmalarına da değinmek istiyorum. Oldukça yoğun tartışmalar var bu konuda. İmam-Hatip Liseleri, 1924 yılında kurulmuş ve dünün siyasî uygulamalarıyla birlikte 1931, 1932 yıllarında kapatılmıştır. Uzun süre bu okullar eğitim ihtiyacını karşılayamamışlar. Ancak, 1951 yı-

linda tekrar açılıyorlar. Bunun sebebi de, halkın bu okullara tekrar ihtiyaç duyması. Öyle bir hale gelmiş ki, artık kişiler öldükten sonra gerekli dinî töreni yapacak insanları bulamaz olmuşlar. Bugün zorunlu eğitim tartışmalarına itirazlar var. Zorunlu eğitim tartışmaları nedeniyle, imam-hatiplerin orta kısımlarının kapatılmasından ve sayılarının ihtiyaçtan fazla olduğundan bahsedilir. İtirazda bulunanlara göre, bu okuldaki öğrencilerin sayısı, din görevlisi ihtiyacının oldukça üzerindedir. Ayrıca, bu okul mezunlarının önemli bir kısmı, kendi meslekleri alanında değil de, başka mesleklerde çalışmakta, başka branşlarda yükseköğretim kurumlarına devam etmektedirler. Böylece bu okullar, bir genel lise haline gelmektedir.

Kendi düşüncesiyle bence bunlar da haklıdır; fakat, bu okulların, halkın kendi ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda açtırıldığını görmezden gelmek de yanlıştır. Ailelerin, çocukları bu okullara verme nedenleri, verilen eğitimin kalitesine, dinî ve ahlâkî eğitime güvenmeleridir. Ayrıca bu okullar, kırsal kesimde kız çocuklarının okula devam etmelerini yaygınlaştırmıştır. Bunu da göz ardı edemeyiz.

Konuşmamı bitirmeden önce dile getirmek istediğim bir önerim var. Ben, imam-hatipte öğrenim görmedim, dinî eğitimi ailemden aldığıma inanıyorum ve bu konuda da şanslı görüyorum kendimi. İmam-hatipte okumayan pek çok insan var; fakat, bunlar, ailelerinden yeteri kadar dinî eğitim almadıklarını düşünüyor olabilirler. Çünkü, bahsettiğim gibi, okulda, tam olarak dinimiz öğretilmiyor. Meselâ, Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen öğretilerin tam ve gerçek olarak bize yansıtılmaması nedeniyle, birtakım -yakın geçmişte de yaşadık ve hâlâ yaşamaktayız- böyle tarikat tartışmaları ya da ağlayan sızlayan insanlar ya da farklı çatılar altında birleşip, İslâmîyeti farklı farklı algılayan gruplar oluşuyor. İmam-Hatipte okumayan, ama dinî bilgi ve Kur'an öğrenmek isteyen kişiler bulunmaktadır; fakat, bunlar imam-hatibi de tercih etmemiştir. Tabii ki seçmeye zorunlu değiller. Devlet okullarında böyle bir müfredat da yok. Yaz tatillerinde ya da herhangi bir uygun zaman olabilir ve devlet garantisinde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı yaz okulları açılabilir. Bildiğim kadarıyla, bu tür eğitimler, belli belediyelerce ve vakıflarca üstlenilmektedir; fakat, bunların, ne derece güvenilir oldukları tartışma götü-

rür. Laik ve demokratik bir ülkede yaşayan kişiler olarak, bu tür eğitimin devlet garantisinde verilmesi gerektiği inancındayım. Unutmayalım ki, çağdaşlaşma ve gelişmenin temel şartı, eğitimidir. Fakat, Batı bilim ve teknolojiyle, Batı kişiliğini ve sosyal değerlerini birbirine karıştırmayalım.

Teşekkürler.

Başkan – Çok teşekkür ediyorum ben de. Bu genç arkadaşımız da işin başka bir yönünü ele aldı. Burada, forumun memnuniyet verici başka bir yönü daha var. Bu hususu konuşmaların sonunda söyleyecektim; ama, dayanamadım: Büyük bilim adamlarımızı kışkırtacak derecede sürelerle uyuyor gençler, başarılılar o açıdan da.

Şimdi sıra, sayın Zeynep Gezer Hanımefendi de; Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Öğrencisi kendisi.

Buyurun Zeynep Hanım.

Zeynep Gezer (G.Ü. Kamu Y. Öğrencisi) – Teşekkür ediyorum.

Öncelikle, buraya geldiğiniz için size teşekkür etmek istiyorum. Çünkü, bizler size davetiye gönderdik; gelmeyebilirdiniz de. Yani, bu

mesele bizi ilgilendirmiyor, onlar tartışsınlar, zaten hep televizyonlarda tartışılmıyor mu, ne fark edecek ki, 200 tane öğrenci bu mesele-ye değinmiş, araştırmalar falan... Böyle diye-bilirdiniz. Demediniz, teşekkür ediyorum.

Öncelikle ben, günümüzün problemlerinden bahsedelim derken, birkaç tane başlığa değinmek istiyorum. Dinimizi öğrenmiyoruz biz, dinimizi öğrenmedikten sonra, kalkıyoruz, diyoruz ki, bizi anlamıyorlar, bizim ne yapmak istediğimizi bilmiyorlar... Şikâyet edip duruyoruz. Şikâyet edeceğimize, bize düşen görevi yapsak, bu şikâyetlerden kurtulmaz mıyız diyorum.

Gençlere sürekli, inananlar bizi yanlış anlıyorlar, bizim ne yapmak istediğimizi bilmiyorlar diyorlar. Meselâ, babaları, anneleri doktora gitmek istediğinde, hanım doktora gidiyorsun; ama, bari bayan doktora git diyor. Kızı okuyacağım dediğinde, kızım sen okuyup da ne yapacaksın, eğitim yuvaları okunacak yerler değil diyor. Kızını göndermediği zaman, bilemiyorum, bir gün doktoru neden bulacak?

Aynı zamanda, Peygamber Efendimiz (S.A.V.)'in ahlâkıyla da ahlâklanmıyoruz biz. Bazı fedakârlıklarda bulunuyoruz, toplumun şartlarına uyalım diyoruz. Fedakârlıklarda

bulunalım derken, gerçek dinimizi bilmiyoruz ve uygulamıyoruz. Meselâ, hiç birimiz Peygamber Efendimiz gibi davranmıyor, nefsine savaş açmıyor. Biz kız arkadaşımız diyor ki, ben liseyi bitirdim, üniversiteye geldim okudum, işte çocuklarıma eğitim vereceğim diyor. Ama, belli bir yere geldikten sonra topluma faydalı olayım demiyor. İşte, ben topluma faydalı olmak isterdim; ama, kapalılık sorunu karşıma çıkıyor diyor. Kapalılık sorununa değiniyor. Bu ona çok ağır geliyor. Tamam, çok önemli bir şeydir; ama, toplum da çok önemli bir şeydir diyorum ben.

Yani, bazı şeylerde fedakârlıklarda bulunabiliyoruz. Bir arkadaşımız, erkek arkadaşına güzel görünmek için makyaj yapmayı kabul edebiliyor. Bu arkadaşımız, aynı zamanda pardesü giyiyor da olabiliyor veya arkadaşıyla kol kola geziyor da olabiliyor. Onun çıktığı arkadaş da, gayet tabii dindar bir insan oluyor. Bunlar kabul ediliyor da, niçin okulu bitirdikten sonra bazı fedakârlıklara katlanmak kabul edilmiyor?

Aynı zamanda, bir çok insanın ben kalkıp Kur'an-ı Kerim'in mealini okuduğuna inanmıyorum, işte dinimi bilmiyorum diyor, insanlar Allah'a inanıyorlar ama uygulamıyorlar dinî,

kalkıp Kur'an-ı Kerim mealini okumuyorlar. İçimizden bu şekilde olanlar da vardır, kendimiz de dahil olabiliriz buna.

Kendimizden bu kadar söz ettikten sonra, biraz da karşı taraftan söz etmek istiyorum. Karşı taraftakiler de sürekli, işte, bunlar kapalıdır, bunlardan korkulur, başa gelmesinler, şunu yapmasınlar, konuşmayalım... şeklinde konuşuyorlar. Fakat, onların da bizim gibi birçok şeyi okumadıklarına, birçok şeyi bilmediklerine inanıyorum ben. Hepsinin annesi veya hepsinin demeyeyim yarısının annesi namaz kılıyordur, yarısından çoğunun annesi kapalıdır. Onlardan ne zarar gördüler merak ediyorum. Yani, acaba onlara zarar veren anneleri oldu mu, kapalı anneler farklıydı da, açık anneler farklı mıydı veya kapalı bir kız arkadaşıyla buluşurken rahat olamıyor mu, onun içini mi karartıyor veya tokalaşırken, tokalaştığı insanın elini alıyor da, nabzına daha iyi şerbet mi veriyor?.. Bunları düşünüyorum.

Bu arkadaşlarımız içimizde var mı bilemiyorum, yani dine karşı olan. Dine karşı olanlar yoktur ama... Ben, Kur'an-ı Kerim'i, gerçekten, bilerek, inanarak okumalarını tavsiye ediyorum. ... okusunlar ve ona göre bizlere

karşı şeyler söylesinler. Çünkü, düşünüyoruz, milli takımımız maça gidiyor. Maça gitmeden önce teknik direktör diyor ki, işte karşı takımın futbolcuları şu şekilde oynuyor, onların özellikleri şu şekilde, onlar şöyle davranıyorlar ve onlar, ona göre maça hazırlanıyorlar. Maçta başarılı olabilmeleri, bu kriterlere bağlı. Onlar da bize karşı başarılı olmak istiyorlarsa, Kur'an-ı Kerim'i gerçekten iyi okusunlar, bizim ne demek istediğimizi gerçekten iyi bilsinler.

Bizler, yanlış şeyler yapıyor olabiliriz; ama, savaştıkları insanlar bizler miyiz gerçekten? Dinimizle savaşıyorlar ve kaybeden onlar olduğu gibi biz de oluyoruz. Başka bir Türkiye yok burada, dünyada. Başka gezegenler araştırılıyor; ama, bilmiyorum nasıl olacak?..

Bir başka soruna değinmek istiyorum ben. Genellikle dinî birbirine karıştırıyoruz. Halkımız, imamların veya din adamlarının söylediklerine inanmıyor. İşte, bilmem kim teyze gitmiş de, bilmem neredeki birisinin mezarında bir şeyler okumuş veya oraya bir bayrak dikmiş, dilek ağacına bir çaput bağlamış da mutlu olmuş veya çocuğu olmuş, kızı üniversiteyi kazanmış... Kızı üniversiteyi kazanmışsa,

bundaki en büyük faktör kızının çalışmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de de bunlara çok kötü şekilde karşı çıkılıyor ve deniliyor ki "onlara Allah'ın bildirdiğine uyun denince, babamızın üzerinde bulunduğu yola uyarız diyorlar." Babaları gerçekten Allah'tan çok iyi mi biliyor, babalarını yaratan da zaten Allah. Niçin buna uymak istemiyorlar bilemiyorum...

Gittiğimiz yerlerdeki türbeleri biliyoruz, yıkıntı haline gelmiş. Bu insanların gerçekten ermiş bir insan olduğunu da bilemiyoruz. Gerçekten belki de bir taş bırakılmış, bir şey yapılmış, kötü bir insan olabilir... Gerçekten iyi insan da olabiliyor oralarda ama... Gidiyorlar, ona inanıyorlar. Oranın müftüsünün kesinlikle bu tür şeylere inanmayınız, rağbet etmeyiniz, bu Allah'a şirk koşmaya kadar gider demesine rağmen, annemiz babamız böyle yapardı, çevremizdekiler böyle yapıyordu diyorlar ve önyargularla, hiçbir şeyi araştırmadan buna uymaya devam ediyorlar. Oysa, dinimizde tevekkül inancı vardır. Yüce Allah diyor ki, "elinizden geleni yapın, yaptıktan sonra, ben size elimden gelen yardımı yapacağım" diyor.

Aynı zamanda ben şuna değinmek istiyorum: Bizim için en önemli insanlar, dinimizi bize öğretmeye çalışan insanlar. Televizyon-

larda bu konularda bir çok şeyle karşılaşılıyor biz. Bilmem ne fakültesinden bilmem ne dekanı, ya da profesörü çıkıyor, bir konuda bir şey söylüyor. Başka bir kanalda, ona muhalefet olsun diye, bir hafta içerisinde başka bir insan çıkarılıyor ve onun tam zıddı bir şekilde konuşmada bulunuyor.

Günümüzde en çok konuşulan bir meseleden bahsetmek istiyorum size. Faiz hakkında çok şeyler söyleniyor; bir tanesi faiz haramdır diyor, başka biri çıkıyor, enflasyon düzeyindeki faiz günümüzde haram değildir diyor. Başka biri de çıkıyor, diyor ki, darül harp olan bir ülkede faiz haram değildir, darül İslâm olan bir ülkede faiz haramdır. Bunlar, hangi dine dayanarak, sığınarak konuşuyorlar? Üçü de İslâm'a inanmıyorlar mı, Kur'an-ı Kerim'i kaynak edinmemişler mi? Neye dayanıyorlar? Ben burada işi Diyanet İşleri Başkanlığı'na bırakmak istiyorum. Onları, bize dini öğreten insanlar olarak görüyorum ben, teksesliliği sağlamalarını istiyorum ülkemizde. En önemli meselelerden bir tanesidir bu, ülkemiz için çok önemli bir meseledir. Paranızı götürüp bir bankaya yatırılırsunuz, şu anda birçok önerilerde bulunuyorlar size. Paranızı çalıştırmıyorsunuz. İslâm düşüncesinde söylenir ki, insanların yarın ölecekmiş gibi ahiret için, hiç

ölmeyecekmiş gibi dünya için çalışsınlar. Biz ne yapıyoruz, aman yahu dünya kadar param var, faizi bana yeter, onunla geçinirim diyoruz, Avrupa ülkelerindeki insanlar paralarını kullanıyorlar. Şu anda, 13 dakikada bir cep telefonu üretiyorlar. Siz, hava yapmak için onların ürettiklerini alıyorsunuz ve demiyorsunuz ki, niçin ben paramı kullanmıyorum, niçin faizini tercih ediyorum, niçin bu cep telefonunu ben üretip Avrupa'ya göndermiyorum. 600 yıl önce ben dünyada hüküm sürerken, benim dediğim olurken. Şimdi, Avrupa ülkelerinden bazı insanlar geliyor, borç para vereceğim ama, şunu şunu yaparsan diye şartlar ileri sürüyorlar.

Bunlar güncel meseleler ama, hepsi dine bağlı olan şeyler. Bunları yapabilecek olan insanlarımız, din adamları diye düşüneyorum ben.

Son olarak tarikatlar meselesine değinmek istiyorum. Günümüzde öyle bir şey var ki, insanlar bir şeylere inanmak istiyorlar. Bir şeylere inanmak ihtiyacı onları bazı yollara itiyor. Bundan dolayı tarikatlere dahiıyorlar... Ne yapıyorlar... Öyle şeyler yapıyorlar ki, onların her söylediği gerçek oluyor, her söyledikleri doğru oluyor...

Peygamber Efendimiz zamanındaki bir olaydan bahsetmek istiyorum. Savaşa gidiyor ve komutan, Peygamber Efendimizin seçtiği bir komutan, emrindekilere “kendinizi ateşe atınız, ben size bunu emrediyorum, savaşı kazanmak için bu gereklidir” diyor. Hayır diyorlar, kendimizi ateşe atamayız, niçin atalım kendimizi ateşe diyorlar. Bir tartışma çıkıyor. Peygamber Efendimize geldiklerinde, böyle bir olay yaşandı, biz komutanımızı dinlemedik. Oysa sen, onu dinlememizi söylemiştin diyorlar. Peygamber Efendimiz diyor ki “Yüce Allah size akıl vermiştir. Hiç bir şeye ve kimseye mutlak bir teslimiyetle inanmayınız.” Yani, yapacağınız bir şeyin doğru olup olmadığına kanaat getirin diyor. İyi ki siz komutanınızı dinleyip de kendinizi ateşe atmamışsınız diyor. Eğer kendinizi ateşe atmış olsaydınız, hem o sorumlu olacaktı, hem siz sorumlu olacaktınız diyor.

Bir şey daha var. İslâmîyet’e inanan insanlar bazı şeyler yapıyorlar. Çok lükse inanıyorlar, lüks yaşamaya özen gösteriyorlar. Ebubekir zamanında, Peygamber Efendimiz zamanında olan bir hadise: Bir gün Peygamberimiz bakıyor ki, cemaat arasında Ebubekir yok. Ertesi gün bakıyor yine yok, daha sonra bakıyor

Ebubekir yine yok. Allah Allah niçin gelmiyor, cemaatle namaz kılmayı çok seven bir insandır, niçin acaba cemaatle namaz kılmaya gelmiyor diye cemaatten bazı insanları Ebubekir'in evine gönderiyor. Oradaki insanlar bakıyorlar ki, Ebubekir evinde eski bir şeye sarılmış oturuyor. Ya Ebubekir bu halin nedir, niçin böyle oturuyorsun diyorlar. O da diyor ki "ben elimdeki şeylerin hepsini dağıttım ve bana bu kaldı. Bu şekilde cemaatle namaz kılmaya gelmek istemedim. Onun için burada kendi başıma namazımı kılıyorum." Peygamber Efendimiz'e bu olay iletildiğinde, Peygamber Efendimiz "Ey cemaati müslimin, size söylüyorum, Ebubekir'e kim bir kat elbise alırsa, ona cenneti müjdeliyorum" diyor. Bir an insanlar tebessüm ediyorlar, tamam ona bir elbise alalım da cenneti kazanalım diyorlar. Sonra düşünüyorlar ki, onların da fazla giyecek elbiseleri yok. Bunun üzerine gerçekten düşünüyorum ben, hangimizin dolabında 10 taneden daha az elbise vardır acaba? Hangimiz dükkânlara bakar da bir şeyler almak istemez. Yani, bizim istediğimiz İslâm'la yaşadığımız İslâm arasında hiçbir tutarlılık göremiyorum ben.

Bunlara bazı çözümler bulmamız gerektiğine inanıyorum. Bunlara çözümler bulmaz, Kur'an-ı Kerim'i, Peygamber Efendimizi, hadisleri örnek almazsak, sürekli basının veya bazı insanların etkisinde kalmaya devam edeceğimize inanıyorum...

Teşekkür ediyorum.

Başkan – Teşekkür ederim.

Galiba arkadaşlarımıza nazar değdi, Zeynep Hanım süreyi biraz aştı.

Arkadaşlarımız, birçok problem sergilediler. Bu problemleri din adamları halletmeli dediler. Aslında İslâm'da din adamı lafı yoktur, bütün insanlar bu problemler, meseleler üzerinde düşünmeli. Özellikle de, üniversiteler, üniversite gençliği, bilim adamları bu problemleri çözmeli. Tabii, değişik sorunların olması normal, onları toplum olarak hep birlikte tartışacağız, geleceği hep birlikte kuraacağız.

Ben şimdi diğer arkadaşımıza söz vereceğim.

Fatma İkde, kendisi Gazi Üniversitesi Meslekî Eğitim Fakültesi Öğrencisidir.

Buyurun sayın İkde. Bu arada süreye riayet etmenizi rica edeceğim.

Fatma İkde (G.Ü. M. Eğitim Fak. Öğren.) –

Bugün burada ele aldığımız konu, Türkiye’de gençliğin din problemi. Bizler bugün Türk gençliği olarak yetiştiğimiz çevre koşulları nedeniyle taklide çocukluktan başlamış bulunuyoruz.

Bir çocuk, ilk önce anne babasını taklid eder. Eğer anne babası bilgiliyse, sorumlu ise gereken eğitimi çocuğuna verecektir... Şu anda anne babalarımız, bize, ne dinî ne dünyevî eğitimi vermekte. Çünkü, onlar bilmiyorlar. Anne baba olmayı, sadece çocuk yetiştirmek olarak görüyorlar. İlgisiz ve bilgisiz yetişen çocuklar ilerki yaşamlarında kimlik tercihi bunalımına girmekteler. Şuursuzca taklit böylece genci zor durumda bırakmakta.

Dinî konuda ele alırsak anne babaları, anne ve babasından gördüğü şekilde dinî yaşamakta ve bize aynı şekilde ulaştırmakta. Onlar, âdetlerine göre yaşamaktadır. Çünkü, bu şekilde görmüşler ve cahiliyede olduğu gibi “atalarımı dinî üzereyiz” derler. Zuhruf 22 Lokman 21. Ayetlere göre değilde adetlere göre yaşarlar. Körü körüne taklide yol açarlar. Benden önce gerçi arkadaşlarımız okuldaki eğitimi dile getirdiler; ama okuldaki taklide değineceğim. Aile hayatında hiçbir eğitim al-

mamış öğrenci okula gidiyor, öğretmeni de ona aynı şekilde. Gereği gibi bilmediği dini öğretmek için belli başlı âdetlere göre dinî eğitim vermekte. Ama bunun pek çok kimse farkında değil. Farkındaysa bile Kur'an ve sünnetten uzak olan bu insanlar ne yapacaklarını bilememekte ve bildirememekte.

Belli bir süre sonra -bu, genellikle lise hayatında, üniversite hayatında meydana geliyor- karmakarışık, hiçbir şey bilmeden, hiçbir şeyin farkına varmadan genç yetişiyor... Üniversitede, değişik fikirlerle ve düşüncelerle karşılaşılıyor. Tabii ki, daha önce bir bilince varmadığı için genç sıkılıyor, artık değişik bir hayatın, değişik düşüncelerin tadına varmak istiyor. Bunun sonucunda da genç, ne istediğini bulamıyor. Çünkü, herkes ona diyor ki, benim düşündüğümü al, benim düşündüğümü yaşa benim inandığım gibi inan demektedirler. İnsanların yaşamlarından ve fikirlerinde öte gitmeyen bu çabalar gerçi taklitten öte hiçbir yere götüremiyor.

Ayrıca, bizi etkileyen bir çok etken daha var. Okulda öğretmenler, modacılar. Bunun dışında çevre, gazete ve televizyonlar. Kendileri nasıl istiyorlarsa, bizi o şekilde yönlendirmek istiyorlar... Batı'ya bizi yönlendirerek,

onları taklit etmeye, annemizin, babamızın karşısında rahat şekilde konuşmaya yönlendiriyorlar. Bizler, dinimizi gereği gibi yaşayamıyoruz ayrıca. Bu taklidin sonunda din, örf ve adetlerimizden ayrılıp, pekçok değerleri kaybedip kendimizden taviz verdik. Yaşantımızı bu şekilde tanzim ettik. Gençler modacılar, televizyon ve sokağın esiri olmuşlardır. Truva atı niteliğinde olan bu kesimler amaçlarına ulaştılar.

İslâmî yaşantıda o kadar değişik şeyler gündeme gelmiştir ki İslâmî moda altında hele genç kızlarımıza örtünmek amacıyla değişik kıyafetler gündeme getirmekte daralan ve kısalan pardüselerle rengarenk ve yaldızlı baş örtüleriyle gençleri bilinçsiz yaşamaya sevk etmektedirler.

Aslında, bizim Türk genci düşünmeli, kendi dinini yaşamalı, fitratımız bunu istiyor. Çünkü, din fitrattan gelen bir şeydir, doğruyu, daha doğruyu öğrenmek ister. Türkiye’de öyle gelmiş ki bu durum, dinî, sadece ilâhiyatçıların, imam-hatiplilerin öğrenmesi gerektiği bize anlatılmakta. Diğer insanlar ise, bir şeyler öğrenmeye başladığı zaman, sen ne yapıyorsun ki, senin işin değil bırak onu, ilâhiyatçılar halletsin bu konuyu öyle değil... Bizler de insanız, bizler de bir şeyler öğrenmek istiyoruz

ve bizler de bu dinî yaşamak ve yaşatmak istiyoruz. Bize Kur'an ve Sünnetten öğretecek alimler nerede? Davete icabet edin tebliğe önem verin.

Öyle bir duruma geldi ki, bizler, taklitçiliğimiz sonunda, dinimizi kaybettik, değerlerimizi kaybettik. Diğer insanların örf ve âdetlerini taklit ettik... Kendi değerlerimizden olduk. Bir zamanlar neydik. Şimdi ne olduk. Taklid edip kör olduk. M. Akif şöyle sesleniyor.

“Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz,

Gelmişiz dünyaya, insanlık nedir öğretmişiz,

Kapkaranlıkken bütün afakı insaniyetin,
Nur olup fişkirmişiz, ta sinesinden zulmetin...”

Ben diyorum ki, burada Türk genci ve Türk büyükleri olarak, hep birlikte ele ele verelim, bilen bilmeyene öğretsin, düşünelim, yaşayalım ve yaşatalım.

Teşekkür ederim.

Başkan – Teşekkür ediyorum Fatma Hanım'a.

Son konuşmacımız Yasemin Aydın. Kendisi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Bölümü öğrencisidir.

Buyurun.

Yasemin Aydın (*ODTÜ Biyoloji Öğretmenliği Bölümü Öğrencisi*) – Sevgili dinleyenler, bu anlamlı hafta dolayısıyla, bana bu konuşma imkânını veren bir organizasyonda yer aldığım için çok mutlu olduğumu öncelikle söylemek istiyorum.

Benim üzerinde durmak istediğim konu “Kadının Türkiye’deki İslâmî Problemleri” başlığı altında toplanabilir.

Sizlere, öncelikle bu konu hakkında, kadının İslâm öncesi toplumlardaki konumundan kısaca bahsetmek istiyorum. Eski Yunan ve Roma’da kadının mal edinme hakkı yoktu bildiğimiz gibi. Yunan uygarlığının ihtişamlı dönemlerinde ise, kadın iffetsizdi ve fuhuş aleti olarak kullanılıyordu. Yahudilerin kadına olan bakışını, Tevrat’taki şu söz çok iyi açıklıyor sanıyorum: “Kadın ölüden daha ölüdür. Salih kullar binde bir de olsa yakalarını kurtaracaklardır. Fakat, kadınlar arasında Allah’ın huzurunda kurtuluşa erecek tek kimse bulamıyoruz.” Bu toplumda, kadın, Hazret-i

Adem'i aldattığı için lanetli sayılırdı. Hıristiyanlar ise, artan fuhuşa sebep olarak kadını göstermiş ve "kadın şeytanın insan cismine giriş kapısıdır. Allah'ın yasalarını ihlal eden, Allah'ın -yani erkeğin- çehresini bozan iğrenç bir mahluktur" demişlerdir.

Hıristiyanlığa inanan Batı toplumları, din adamlarının bu görüşlerinden fazlasıyla etkilendiler ve kadının insan olup olmadığını tartışmaya başladılar. Sonunda, kadının, sırf erkeğe hizmet için yaratılmış bir insan olduğuna karar verdiler. Ortaçağ'a bakınca, Batı toplumlarında kadın horlanıp kendi haklarında mahrum bırakıldı. Hatta, İngiltere, 1805 yılına kadar, erkeğe, kadını satma hakkını verdi.

İslâm öncesi Arap toplumlarında da, kadının acizliği, kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesine kadar ulaştı. Bu kısa bir tarihçeydi.

Şimdi, İslâmîyet'in kadına getirdiği faydalardan bahsetmek istiyorum. İslâmîyet, kadını içinde bulunduğu kötü durumdan çıkarıp, ona hak ettiği yaratılış gayesine en uygun konumu takdir etti. Kadın artık insan olarak erkekle eşitti ve Kur'an, kadın ile erkeği birbirine dost, destekleyici ve tamamlayıcı olarak ilan etti. Nitekim, Tevbe Suresinin 7'nci aye-

tinde Allah “mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır” buyurdu. Böylece, kadın, İslâm öncesi ve hatta İslâm sonrası gayri müslim toplumlarda elde edemediği haklarına kavuşmuş oldu. Bunlar arasında, şahitlik yapabilme, mirastan pay alabilme, malını dilediği gibi kullanabilme, çok kadınla evliliğin sınırlandırılması, şarta bağlanması ve tek kadınla evliliğin esas olduğunun belirtilmesi yer alır.

Kadının İslâm’daki yerini de böylece belirttikten sonra, günümüz Türkiye’sinde İslâmî açıdan kadının konumuna geçmek istiyorum.

Toplumumuzda kadının İslâmî haklarını yeterince bilmediği kanaatindeyim ve kadının bilmediği haklarını kullanması da beklenebilir... Günümüzde hâlâ günah olduğu düşüncesiyle kız çocuklarını okutmayan ve bu keyfi uygulamaların dayanağını da İslâm olarak göstermek isteyenler var. Bu insanlar, kadınlarını yalnız ev işleriyle uğraşan bir kişiliğe dönüştürmek istemekte ve böylece de, onların, Kur’an’ın öngördüğü ve muhatap aldığı, düşünen, bilinçli, akleden vahyi anlayan ve sarılan bir kişilik olmalarını engellemektedirler.

Dolayısıyla, kadının bu duruma gelmesinde, İslâmî hakları bilmemesinin yanısıra, uy-

gulama özgürlüğünün olmaması da etkili. Kadının İslâmî haklarını bilmemesinin ana sebebi, kuşkusuz, aldığı dinî eğitim eksikliğidir. Günümüzde, okullarda din dersi sayısının azlığı ve içeriğinin yetersizliği herkesin malumdur. Orman sevgisi, akraba ziyareti gibi ahlâkî konuları ele alıp, İslâm'ın sosyal boyutunu ihmal eden bu tür bir eğitimle kadınların İslâmî haklarını okullarda öğrenmeleri beklenemez. Zaten Türk toplumunun bu konuda bilgilenmesine engel olduğundan, kadınların İslâmî haklarını ailelerinden öğrenme olasılıkları da hemen hemen ortadan kalkmaktadır. Bu durumda, dinin kadın erkek her Müslümana farz olduğu ve İslâmîyet'in getirdiği tesettürün, kadının toplum hayatına katılması için bir ruhsat olduğunu bu insanlara anlatmak zorlaşmaktadır.

Şunu bilmeliyiz ki: Allah, adaleti emreder ve kullarına asla zulmetmek istemez. Böyle bir yaratıcının kadın kullarına zulmetmesi ve insanlarca yapılan zulmü hoşgörmesi mümkün değildir.

İnsanların İslâm'ı anlamakta ve yaşamakta ulaştıkları bu çarpıklık, İslâm kültürünün başta Yunan kültürü olmak üzere yabancı kültürlerle temasa geçip etkilenmesi sonucu

olmuştur. Yahudilik ve Hıristiyanlıkta, kadın, cinsel özellikleri dolayısıyla suçlanıp toplum dışına sürülmüş ve insanlığı tartışılır hale gelmiştir. Bunun benzeri birtakım kabullerle, Müslüman kadının insanî faaliyetlerinin din adına engellenmesi asla doğru değildir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer önemli problem de: Kadının İslâmî tesettürü sebebiyle toplum hayatından dışlanmaya, kasıtlı olarak dışlanmaya çalışılmasıdır. Oysa, ayet apaçıktır: “Ey Peygamber, eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle, dışarıya çıkarılarken üzerlerine dış elbiselerini alsınlar. Bu, onların iffeti ve Müslüman tanınmaları ve eziyet görmemelerine daha uygundur”. Ahzap Suresi 59’uncu ayet. Örtünme emri Kur’an-ı Kerim’de böylesine apaçıkken, yüzde 99’unun Müslüman olduğu iddia edilen Türkiye gibi bir ülkede, başörtülü oldukları gerekçesiyle kadınların üniversitelerde öğretim görmesinin engellenmeye çalışılması ve kamu kuruluşlarında, hatta özel sektörde bile, kimilerinin canı istemiyor diye çalıştırılmamaları, oldukça tatsız bir durumdur. Bunu yaşayanlar bilir. Bunu da belirtmek ihtiyacı duyuyorum. Bu uygulamayı meşru gören zihniyetin iki dayanağı vardır:

Birincisi, örtünün siyasî amaçla kullanılıyor olduğunu düşünmeleri,

İkincisi de, laikliğe aykırı düştüğüne inanmaları.

Fakat, bu soruların cevabı acaba gerçekte böyle midir diye soruyoruz; bunu da başörtülü kızlarımıza, kadınlarımıza sorarak ancak alabiliriz. Onlara şu soruyu yöneltebiliriz: Hangi siyasî amaçla başınızı örtüyorsunuz söylesin? Verecekleri cevap açıktır; çünkü, neden örtükleri çok açık bir şekilde ortadadır. Örtü farzdır, Allah'ın emridir ve kendini bu konuda sorumlu hisseden her Müslüman kadın, başını örter ya da örtme arzusu içinde olur. Bu çok doğaldır ve konunun siyasetle ilişkilendirilerek birtakım aldatmacalara başvurulması, bu itirazları ortaya koyanları çok komik durumlara düşürmektedir.

Örtünmenin laikliğe aykırı olduğunu söyleyenlere söylemek istediğim birkaç şey var. Laiklik bizde, Batılı sistemlerde taşıdığı anlamı ile değerlendirmemekte, hâlâ tek parti döneminden kalma ezici, sindirici, sahte niteliğiyle uygulamaya konulmaya çalışılmaktadır. Aslında laikliğin asıl amacı, farklı din gruplarının inançlarını özgürce yaşama hakkının temin edilmesi, birinin diğerini tahakküm altı-

na alıp ezmesinin önlenmesi ve devletin bunlardan herhangi birisinin yanında yer alıp, taraf tutmasının engellenmesidir. Bu anlamda laiklik, din ve vicdan hürriyetinin, dolayısıyla mensubu bulunan dine göre amel etme özgürlüğünün teminatı olmalıdır. Laiklik gibi, bir toplumun mutluluğu ve huzuru için, Anayasa'da yer aldığı iddia edilen ve gerçekte de öyle olması gereken bir anlayışın, Müslüman kadınları kamu kuruluşlarında çalışmalarını için Allah'ın emrini terk etmek zorunda bırakması, hangi din ve vicdan hürriyetiyle bağdaşıyor, bunu da insanların düşünmesini isterim ve laikliğin durumuna ne derece uyduğu konusunda da onları düşünmeye davet ediyorum.

Gelelim üniversite öğrencilerin günümüzdeki durumuna. Tabii kapalı arkadaşların durumundan bahsedeceğim. Üniversite öğrencileri için başörtüsü hakkında, hiçbir kanun olmamasına rağmen, bu durum, üniversite yönetmeliklerine bırakılmış ve her fakülte canının istediği gibi bir uygulamada bulunmaktadır. Hatta, dersine girdiğimiz hoca bile, eğer görüntünüzden ve hayat mahfetmek adına sizinle sonuna kadar uğraşıp galip gelebilir. Bu, yaşanmıştır, örnekleri de mevcuttur. Bu olayın bu derece ciddi boyutlarda seyretmesi, in-

sanların yaşamlarına ve inançlarına küfretmekten başka bir anlam taşımıyor bence.

Ayrıca, kadının, üniversiteyi bitirebilmiş kadınların çalışma hayatından dışlanması, o insanın emeğinin, zekâsının, yeteneklerinin ve içinde yaşadığı topluma kazandırabileceği pek çok olumlu şeyin, bu niyete sahip kişilerce, ellerinden alınması anlamına gelmektedir. Bu ise, o insanın eğitimi için harcanan onca paranın, emeğin heba olmasına ve o kişinin toplumsal ve ruhsal birtakım açmazlara sürüklenmesine neden olmaktadır.

Çok önemli diğer bir problem ise, medyanın aydın olduğu söylenen bazı kesimlerin ve özellikle özgürlükçü sivil kadın örgütlerinin İslâm'a kasıtlı olarak saldırması ve Müslüman kadını boy hedefi yapmaya çalışmasıdır. Bu çevreler, İslâm'ın yükselişinden hoşlanmıyorlar. Bu yükselişe engel olmanın tek yolunu ise, İslâm'ı kamuoyu önünde önyargılı ve güdümlü olarak tartışmakta görmektedirler. Böyle bir ortamda kadın konusunun tartışılması, İslâm karşıtı sivil örgütlerin ve medyanın, İslâm'da kadına değer verilmediği, aşağılanıp köleleştirildiği sonucuna varmalarına ve bunu her fırsatta topluma aşılama çalışmalarına sebep olmaktadır.

Geleneksel ve farklı kültürlerle İslâmî kuralların birmiş gibi gösterilmesi,

Sahih olmayan ve İslâm Peygamberinin asla söylemeyeceği İslâm'ı gerçekten bilen kişilerce teyit edilen hadislerin varlığı,

Müslüman imajlı erkeğin ve toplumun sosyal ve aile hayatında kadına verdiği önem gibi sebepler.

Bu problemleri art arda sıraladıktan sonra, çözüm önerilerinde bulunmak istiyorum kendi fikrimce:

Devlet kurumlarında ve üniversitelerde, kadının başörtülü olarak yer alabilmesi için gerekli kanunî düzenlemelerin acilen yapılması ve bu mantık dışı zulmün bir an önce durdurulması gerektiğine inanıyorum.

Ayrıca, dinine bağlı, vatanını milletini seven insanlardan kimseye zarar gelmeyeceği fikri zorla da olsa kafalara alınmaya başlansın.

Bu kadınların emekleri kapasiteleri heba edilmektedir.

Devlet kadının eğitimine ısrarla önem versin ve İslâm'ı budama yapmadan halka ulaştırsın. Gerçeklerden kaçarak, açığa çıkmasını engellemeye çalışmak, halkın din, iman ihtiyacının yanlış ve eksik olarak karşılanmasına

sebepler olur ki, bu dünya ve ahiret tehlikesini bir arada getirir.

Unutmayalım ki -Sayın Abdurrahman Dilipak'ın bir sözünü kullanmak istiyorum burada "kadın çocuk doğurmaz, kadın toplumu doğurur". Sağlıklı düşünen, her konuda bilinçli imanlı nesiller için, önce analar en iyi şekilde eğitilmelidirler.

Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'de yer alan kurallara harfiyyen uyulmalı ve İslâm'ın kadına verdiği haklar kadınlara teslim edilmeli. Erkekler de, bu konuda, kadınların en ateşli destekleyicileri olmalıdırlar. Böylece, çok hoş bir Peygamber sünnetini yerine getirme şerefine de nail olabilsinler.

Yine, aydın olduğunu savunanlar şunu bilmelidirler ki, güneş balçıkla sıvanmaz ve Allah, onlar istese de, istemese de nurunu tamamlayacaktır. Bu kadınları ve bu kesimleri, Dünya Kadınlar Günü gibi, kadınlara bir faydası dokunmayan, bolca laf kalabalığı yapıldığı günlerde, meydanlara çıkararak, Müslüman kadınlara giyimine, kuşamına, yaşantısına dil uzatmak için sarf ettikleri eforu, genelevlere düşmüş ya da düşürülmüş ve kısaca mal gibi kullanılan kadınlara daha sağlıklı bir yaşam sağlamaya yöneltmelerini kendilerine ısrarla tavsiye ediyorum.

Sözlerimi, Peygamber Efendimizin Veda Hutbesinden çok anlamlı bir nasihatle bitirmek istiyorum. “İnsanlar, kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah’tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz, kadınları Tanrı emaneti olarak aldınız. onların namusları ve iffetleri Allah adına söz vererek size helal kılındı. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.”

Teşekkür ederim.

Başkan – Efendim, ben de teşekkür ediyorum.

Böylece 10 değerli gencimiz, Türk Dünyasının Dinî Meseleleri konusunda görüşlerini açıklamış bulunuyorlar. Ben, açış konuşmasında, üniversite gençliğinin, sadece öğrenen değil, araştıran ve aynı zamanda öğreten gençlik olması gerektiğini söylemiştim, araştırmacı demektir üniversite gençliği. Araştıran, düşünen, doğruyu bulma yolunda koşan gençliktir üniversite gençliği ...Bu vasıflara sahip gençlerden oluşan bu forumu yönetmiş olmaktan da gerçekten çok memnunum. Çünkü, bu 10 genci ilk defa dinledim ve her birini size tanıttım. Kendileri değişik fakültelerden geliyor. Benim müşahadem, bu gençler, ara-

yan, soran, arařtıran gençler, dūřünen gençler. Dolayısıyla, Tūrk toplumunun geleceęini ben çok aydın gōrūyorum, iyi gōrūyorum. Ben salonun hep gençlerle dolmamasını ve gençlerin aralarında yařlıların ve orta yař grubu insanların yer almasını; onları dinlemelerini arzu ederdim. Çünkü, ilk konuřmacılar biraz Őikâyette bulundular. Kendilerine gūvenilmesini istediler. Gençlere gūvenmeyen yoktur zannedirim; çünkü, bizim dinimizde gençlięe gūvenmemek için hiçbir sebep yoktur. Rūřtūne eren kiři her Őeyden sorumludur, ona gūvenilir. Çünkü akılı vardır onun ve Mūslūman olduęu için de vahye inanır. O halde, vahiy ve akıl her Őeyi ōzer. Bu husus, yařla ilgili deęildir, bařla ilgilidir. Bu iman ve akla sahip olan kiři, kaç yařında olursa olsun genctir. Őniversite gençlięi de, rūřtūne çoktan ermiř gençliktir. Dolayısıyla, hakikati bulacak olan, gençliktir.

Buradaki konuřmalarda būyūk ۆlūde tespitler yapıldı; problemler tespit edildi, ōzūm yolları da ۆnerildi. Tespitlere aynen katılıyorum, yanlıř herhangi bir teřhis yok. Çünkü, yařıyor gençlik, hayatı yařıyor, toplumun içinde karřılařtıklarını sergiliyorlar. Bundan daha iyi tespit olabilir mi?.. Bununla birlikte, ileri sūrūlen ōzūm yolları tartıřılabilir, tartı-

şılmalıdır da. Herkes tartışacaktır. Çözümler önerecektir, sonuçta gerçek bulunacak, o uygulanacaktır. Bütün gençler bu arayış içinde olunca, bütün problemler çözülecektir. Ben ona inanıyorum.

Sözünü uzatmayayım, kendimi tutmak zorundayım. Vakit de bir hayli ilerledi. Ama, bu forumun amacı sadece konuşmalar yaparak gitmek değildir. Acaba tıklım tıklım dolu olan bu salonun, iki saate yakın bir süredir yapılan konuşmalara tepkileri ne olacaktır? Dinleyenler ne düşünüyor? Bunun bilinmesi gerekir. Bu sebeple, aslında zamanımız dolmuş olmasına rağmen bu hususta, birkaç kişiye söz vermek istiyorum.

Konuşmamın başında da söyledim, ayrıca yurt dışından gelen genç arkadaşlarımız da var. Bunlar üniversiteli değil liseli ve yurtdışından geldiler, Türk dünyasının diğer bölgelerinden geldiler.

Bu genç arkadaşlarımızı da dinleyelim. Kendilerine beşer dakika süre verelim. Kendilerini fazla yormayalım. Önce, Azerbaycan'dan gelen bir gencimizi dinleyelim.

Hasan Mansuroğlu, Türkiye Diyanet Vakfı Bakü Türk Lisesi öğrencisi.

Buyurun.

Hasan Mansuroğlu (*TDV Bakû Türk Lisesi Öğrencisi*) – Sevgili kardeşlerim, bugün çok güzel ve mutlu bir gündür. Bu günü düzenleyen Diyanet İşleri Başkanı Sayın Mehmet Nuri Yılmaz Bey'e ve onun kadrolarına minnettarlığımızı bildiriyor ve teşekkürler ediyoruz.

Konuşmama, onun bir sözüyle başlamak istiyorum: “Ben, sen, o yok, biz varız.” Onun için dua ediyorum, Yüce Rabbimiz, bir daha bizlere ayrılık vermesin.

Bizler, Azerbaycan'da, Türkiye Diyanet Vakfının açmış olduğu, Türkiye'deki imam-hatip modelli olan Bakû Türk Lisesinin talebeleriyiz. Bizlerin dini problemlerini dinlemek ve Türk dünyasının dinî bir, dili bir, ülküsü bir olan insanlarını tek vücut haline getirmek ve süper güçlerin sömürgeliklerini bir daha yaşamamak için, birbirimizi daha iyi anlamalı, birbirimize daha çok yardımcı olmalıyız.

Berberliğimizin en güçlü temellerinden birini, din birliği oluşturmaktadır. Tarihi, kültürü, gelenekleri, dili aynı olan, birbirleriyle akrabalık bağları olan bizler, Türk kardeşlerimizle buluşmayı, her zaman kendimize bayrak kabul ettik. Yüzyıllar boyu çekilen onca eziyetlerin hiçbirini, Azerbaycan Türkünü, inandığından, kimliğinden, kişiliğinden uzak-

laştıramadı. Ancak, dinî konularda çok iyi yetişmiş ilim adamlarımız kalmadı. Din alanında, ilimle dinî birleştirecek öğrenen ve öğretenler az sayıda olunca, hurafe adetleri çoğalmaya başladı.

Tüm Türk Milleti üzerinde oynayan oyunlar, tarihte olduğu gibi, şimdi de devam etmektedir. Yavaş yavaş mezhep kışkırtmalarıyla, kardeşi kardeşe düşman etmek istemektedirler. Müslüman olan atalarımızın birbirleriyle yaptıkları savaşlar, düşman hilelerine aldanmaları sonucunda, Müslüman Türk Milletini parça parça ettiler. Ama, Yüce Allah bugünleri bize gösterdi ki, işte hep birlikteyiz, kardeşiz ve birbirimize yardım etmeye, bir daha düşmanın oyunlarına gelmemeye yemin ediyoruz.

Bugün, Azerbaycan'da, İslâm dışı dinler hızla yayılmaktadır. Para karşılığı bazı insanlar, İslâm dışı dinleri kabul etmekte. Bence, bunda korkulacak bir şey yok; ama, üzülecek çok şey var. Eğer biz, İslâm Dininin doğma nedenini ve felsefesini iyi öğretirsek, hiçbir güç bizi dinimizden döndüremez. Eğer öğretmez isek, o zaman üzölmeliyiz ve Yüce Allah'a karşı görevlerimizi tam olarak yapmadığımızı bilmeliyiz.

Bu cümleden, Türkiye Diyanet Vakfı birçok mescit yaptı ve aynı zamanda bir ilâhiyat fakültesi açtı, bir de lise açtı. En çalışkan öğrencilerin arasından seçilen arkadaşlarımız, bu okulda okuyorlar. Azerbaycan, bu okuldan çok memnun, her aile çocuğunun bu okulda okumasını istiyor; ancak, kontenjan çok kısıtlı. Biz, bu okullara daha çok destek olunmasını ve asrın gerektirdiği her türlü ilim ve dinî öğreten teknik cihazlarla donatılmasını arzu ediyoruz. Çünkü, biz Azerî Türkleri okumayı seven insanlarız. Hurafe ve efsanelerden arındırılmış Kur'an ve Peygamberin yolunda İslâm'ı öğrenmek istiyoruz. Bunu da bize Türk insanı öğretecektir.

Türkiye Diyanet Vakfından isteğimiz odur ki, bir kütüphane açsın, halka açık olsun ki herkes okusun. Hele İslâm Dininin özünü açıklayan kitaplar bizde pek yoktur. Yine de teşekkürlerimizi bildiriyoruz. Türkiye Diyanet Vakfının göndermiş olduğu çok sayıda kitap, az da olsa evlerimizin baş köşesinde defalarca okunmaktadır.

Biz hâlâ oyunda oynaşta değiliz. Biz de, Bakû Türk Lisesinde Fatihler gibi yetişiyoruz. Mehmet Akif'in şu mısraı çok hoşumuza gider:

“Bir zamanlar da biz de millet, hem nasıl milletmişiz

Gelmişiz dünyaya medeniyet nedir öğretmişiz.

Kapkaranlıkken bütün afakı insaniyetin, Nur olup fişkirmışız, ta sinesinden ümmetin.”

Bu günlere bakarsak, Müslümanların göz yaşının aktığını görüyoruz... Ana babasının iskân edildiği topraklardan kopan Azeri halkı, çadırlarda perişan bir vaziyette yaşam mücadelesi veriyor. Bütün bu zulümler, Müslüman olduğumuz için yapıyor. Devlet Başkanımız Haydar Aliyev'in yaptığı hizmetler, din alanında da inşallah büyük olacaktır. Yıllarca ateistliğin, yani dinsizlik derslerinin okutulduğu ülkemizde şimdi din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi okutulacaktır. Bu, bizim Azerbaycanımız için yeni bir kurtuluş olacaktır.

Referans kaynağımız Kur'an olduğuna göre, Kur'an'ın ölçüsü Müslümanlar kardeşidir. Onun için bizim ayağımıza bir diken batsa, ondan bütün müminler rahatsız olacaktır. Bu rahatsızlığı kaldırmak için hep beraber Müslüman kardeşliğinin gereğini yapalım. Artık Türk insanının önünde yeni ufuklar var... Cesedin ruhtan, etin kemikten ayrılması nasıl

mümkün değilse, Anadolu insanları ile bizim de ayrılmamız asla mümkün değildir.

Kısaca isteklerimiz, okullara destek olunmalı, her türlü muasır ilim ve medeniyete aykırı olmayan Kur'an öğretilmeli, kütüphane açılmalı, ücretsiz kitap dağıtımı devam etmeli, Kur'an kursları açılmalı.

Türkiye Diyanet Vakfının meselesi büyüktür, çünkü siz, yıllarca hür yaşayan Türk devletisiniz. Biz meselelerimizi, kanı bir, dili ve dinî bir olan sizlere anlatıyoruz. Sevabınız da o derece büyük olsun. Biz bu yardımları, Türkiye'den ve yalnızca Türk insanından istiyoruz, başka yerin yardımlarını istemiyoruz. Biz, Türkiye'nin yaşadığı İslâm'ı istiyoruz.

Ne mutlu bize bugünleri gösteren Allahımıza şükürler olsun.

Bizi dinlediğiniz için teşekkür ediyor, bu toplantıyı tertip edenlere, Türkiye Diyanet Vakfına, lisemizin öğretmenleri ve öğrencileri adına yürekten teşekkür ediyorum. Sağolun, birliğimiz sonsuza kadar olsun.

Başkan – Sevgili Hasan'a biz de teşekkür ediyoruz.

İsterseniz öbür arkadaşlarımızı, gençlerimizi de dinleyelim, ondan sonra sorularımıza geçelim.

Şimdi sıra Nahçıvan'dan Zaruf İmanov'da. Kendisi Nahçıvan İlâhiyat Temayüllü Lise Öğrencisidir.

Zaruf İmanov (*Nahçıvan İlâhiyat Temayüllü Lise Öğrencisi*) – Değerli kardeşlerim, sizlere Nahçıvan'daki dinî problemlerden söz edeceğim.

Nahçıvan, uzun süre Türkiye'den ve İslâm dünyasından ayrı kalmıştır. Bunun neticesinde, halk İslâm'dan uzaklaşmış ve dinini unutmuştur. Bundan dolayı en büyük problem, İslâm Dini hakkında cemaatin yeteri kadar bilgi sahibi olmamasıdır. Bu noktada Türkiye'nin dinî yardımı yetişmiştir. Bu yardım, maddî yardımdan da daha önemlidir. Meselâ, ilâhiyat liselerinin açılması ve sizlerin yardımıyla inşası, cemaate ayrı ayrı Kur'an, tefsir ve dinî eserlerin gönderilmesidir.

Bu boşluktan faydalanmak isteyen, yabancı dinler, kendi dinlerini Nahçıvan'da yaymaya çalışıyorlar. Yardım faaliyeti adı altında, misyoner teşkilatları, insanlara maddî yardım yaparken, karşılığında dinlerimizi satın almaya kalkıyorlar. Onlara, Hıristiyanlık aşlamak için bedava izin vermektedirler. Bunlara karşılık, yine, Türkiye Diyanet Teşkilatı ta-

rafından tedbir alınmaya çalışılmaktadır. Açılan dinî okullar, camiler, bu yönden çok büyük engel olmaktadır. Ayrıca, Brahmanlar, Bahailer bedava kitap dağıtarak, Müslüman kardeşlerimizi kendi dinlerine çekmeye çalışıyorlar.

Bütün bu çalışmalara rağmen, Türkiye'nin yardımları sayesinde, bunların çalışmaları istedikleri gibi olmamaktadır. İnanıyorum ki, Türkiye Diyanet Teşkilatının biraz daha gayreti, bu çalışmaları başarısız kılacak. Ümidim ve temennim budur.

Hepinizi Allah'ın selamıyla selamlıyorum.

Başkan – Efendim, teşekkür ediyoruz.

Şimdi sıra, Romanya'dan Aziz Elçin kardeşimizde.

Aziz Elçin (Romanya) – Sizlere, Romanların adına, Romanya'daki soydaşlarımızın adına, Romanya'da bulunan Kemal Atatürk İlâhiyat Pedagoji Lisesinin okul idarecileri adına, kısacası bütün Romanya'nın Türk Tatar halkı adına, selamlarımı sunarım.

Ayrıca, çok önemli bir hususa da teşekkür etmek istiyorum. Bunca hizmetler yaptıklarından dolayı, Türkiye Diyanet Vakfına ve

Türkiye Cumhuriyeti Devletine teşekkürlerimi sunmak isterim.

Bildiğiniz gibi, Romanya’da, evvelki zamanlar içinde komünizm bir rehber idi, komünist bir yaşantı vardı, komünist bir sistem vardı. Ancak, Allah’ın tevfik ve inayetiyle, bu komünist yaşantı defolundu ve Allah da bize demokratik sistemi nasip etti. İşte, gördüğünüz gibi, İslâmî yaşantı, inanç, ibadet, ahlâk kurallarına uyabilmek için işte bir fırsat ve Türkiye Diyanet Vakfının yardımlarından dolayı, biz bu mesafeye kadar yetişmişiz.

Ayrıca, da, ben de sevgili arkadaşlarıma teşekkür etmek istiyorum. Bugün çok önemli bir gündür, Türk dünyasının dinî meselelerinin tartışıldığı bir gündür.

Elbette, ilim nedir acaba; ilim kendini bilmektir. Hani var ya “İlim ilim bilmektir, ilim kendini bilmektir. Ya kendini bilmezsen, o nice okumaktır.”

İnsan, hele hele şu asırdaki insan, en çok ağlayan insan, o insandır ki, kendi için ağlıyor. Bir bakıyoruz, bir insan başkaları için ağlayabilir, doğrudur, bir insan başkalarının cenazeleri için ağlayabilir, doğrudur, haklıdır; fakat, keşke bir insan kendi cenazesi için ağlayabilseydi, kendi kaderi için ağlayabilseydi.

Allah da ona, o akan gözyaşlarından dolayı imanı nasip ederdi, ibadeti nasip ederdi.

Şimdi de, Romanya'da bulunan İlâhiyat ve Pedagoji lisesi çok önemli bir rol oynamıştır bizler için. Neden; çünkü bizler ibadetin ne olduğunu bilemiyorduk, çünkü bizler namazın ne olduğunu bilemiyorduk. Bizleri yetiştirdikleri için onlara teşekkür ediyoruz.

Anlatacak sözlerim çoktur; fakat, şunu ilave edeyim ki, keşke bizler tertemiz insan olsaydık. İnsan hatalıdır; fakat, Peygamber Efendimizin ifadesile, hataların en hayırlısı, hatadan dönmektir. İnşallah, bu hizmetler ileride devam edecektir ve bu hizmetlerin daha etkili olabilmesi için, birkaç hususa dikkatimizi çekmek isterim.

1. Romanya'daki dinî eğitim ve öğretim yaygınlaştırılmalıdır.

2. Her eve bir dinî kitap kampanyası başlatılmalıdır.

3. Görev yapmakta olan soydaş imamlara hizmetiçi seminerler verilmelidir.

4. Romanya'da çeşitli okullarda din dersi ve Türkçe dersi okutan soydaş öğretmenlerimiz hizmetiçi seminerlerle desteklenmelidir.

5. Diyanet Vakfımız, şu anda Babadağ Camiini yaptırmaktadır. Bunun yanında, şu an-

da Romanya'daki diğer camilerin bakım ve onarımı sağlanmalıdır.

6. Diğer devletlerden gelen farklı anlayışlara karşı, Türkiyemizin Romanya dinî eğitiminde daha etkili rol oynaması gerekir ve bilhassa ehli sünnet vel cemaat fonksiyonu daha iyi pekiştirilmelidir.

Bizlere, hakkınızı helal etmenizi istiyorum. Benden bu kadar. Türkiye Diyanet Vakfına bir kere daha teşekkürlerimi sunarım.

Başkan – Teşekkür ediyorum. Şimdi soru sormak veya katkıda bulunmak isteyenlere söz vereceğim. Ancak çok kısa olmalarını istirham ediyorum.

Bir Katılımcı – Biraz önce arkadaşlarımız, bazı tarikatlardan bahsettiler. Burada, özellikle Türk Milletinin Müslüman olmasında büyük rolü olan Hoca Ahmet Yesevî Hazretlerinden, daha sonra İslâm'ın pekiştirilmesinde büyük rolü olan Mevlana'dan ve çeşitli müşhidlerden örnekler de mevcut. Şunu söylemek istiyorum: Nasıl Osmanlı zamanında tarikatların hak olanını ve sahte olanını ayıran, onları sıkı bir denetim altında tutan bir ku-

rum ve kuruluş varsa, bugün de devletin böyle bir kuruluşa bence ihtiyacı var. Diyanete bu konuda büyük görevler düşüyor. Bunların hakikisini ve sahtesini ayıramazsak, bu sorunu çözemeyiz.

Teşekkür ederim.

Başkan – Tarikatten çok tasavvuf terbiyesi son derece önemli. Bu terbiye tarihimizde büyük rol oynamıştır, bugün de oynayacaktır. Fakat, doğrusunun eğrisinden ayrılması çok önemlidir. Dediğim gibi, vahye dayalı akıl, bunların hepsini çözer. Problemler varsa, çözülecektir.

Başka söz isteyen?..

Buyurun.

Bir Katılımcı – Öncelikle, böyle bir toplantı için size teşekkür etmek istiyorum. Ben üniversite gençliğinden bir öğrenciyim, fakat, üniversite gençliğinin böyle bir toplantıdan haberi olmadığını belirtmek istiyorum. Yeterli duyuru yapıldı mı öğrenmek istiyorum. Ben, arkadaşım vasıtasıyla bu toplantıyı duyabildim. Üniversite gençliğinin bu toplantıdan haberi yok.

Başkan – Duyurma konusunda gerekli çalışmalar yapılıyor; ama, ne derece duyurulabiliyor bunu bilemiyorum. İnşallah, bundan sonraki yıllar, daha iyi bir duyuru yapılabilir. Bir de burada, belli kapasitede salonlarda çalışıyoruz. Bu kapasiteyi aşmamız da mümkün değil. İnşallah, ileriki yıllarda, çok daha büyük salonlarda, bu tür toplantılar yapılır.

Bir de, süre meselesi var bu işte. Üç saat süre neredeyse dolmak üzere. Güzel bir şey tabii. Sıkılmadan dinledi arkadaşlar, yorulmadan dinlediler. Teşekkür ediyoruz. Daha güzelleri ileride olacaktır.

Buyurun.

Bir Katılımcı – Selamünaleyküm.

Yanlış hatırlamıyorsam bir kardeşim şöyle bir isteği dile getirdi: Biz sadece Türkiye’den gelen İslâm’ı kabul edeceğiz. Şunu söylemek istiyorum: Kim o metni hazırlamışsa -kendisini tenzih ediyorum- önce İslâm kardeşliğinden bahsetti, daha sonra sadece Türkiye’den gelen İslâm’ı kabul edeceğini söyledi. İslâm, kimsenin malı değildir, Türklerin ve Arapların ortak malıdır.

Başkan – Bunun her ikisi de doğrudur. İslâm evrenseldir, bütün insanlara hitap eder.

Peygamberimiz de bütün insanlar için gelmiştir; ama, her millet vahiy ve diğer naslar üzerinde yorumlarını yapar. Sosyolojik bir hadisedir bu. Onu da göz ardı etmemek gerekir. Sevgili öğrencimiz bu mânâda söylemiştir; ki, doğrudur.

Bir Katılımcı – Herhalde yanlış anlama var. Maddî yardımı başka ülkelerden beklemiyoruz dedi. Yoksa, İslâm evrenseldir. Siz yanlış anladınız.

Başkan – Evet.

Buyurun Hanımefendi.

Bir Katılımcı – Arkadaşlar, Türkiye'deki İslâm'ın meselelerine az çok hemen hepsi değindiler. Söylemek istediğim bir şey var. Az çok bu tarikatlara da değinildi; fakat, İslâm, şu anda o kadar parçalanmış bir halde ki, yani A'cı B'ci, tarikatçı, şucu bucu... Ben gerçek İslâm'ı tanımak istiyorum. Bunun için Kur'an-ı oku diyorlar, Kur'an mealini oku diyorlar. Kur'an mealinden ben çok şey anlayamam, çünkü onun çok derin manaları var. Tefsir okuyayım diyorum, şu şu tarikatın tefsiri, şu sunun tefsiri, bu bunun tefsiri konuları çı-

kıyor ortaya. Acaba bu İslâm'ın meselesi değil mi. Hiç değinilmedi buna.

Bence en büyük meselelerden biri bu... O saçını şöyle bağladı, o başını şöyle bağladı diye, o ona düşman kesiliyor...

Başkan – Çok teşekkür ediyorum.

Teşhisin doğru, bölünmüşlük de var, parçalanmışlık da var. Fakat, İslâm'ı öğrenmek zor değil. İslâm'ın kaynağı belli. Her akli başında olan insan doğruyu bulur. Hem tefsiri okuyacaksınız, Kur'an'ın mealini de okuyacaksınız, kim ne yazarsa onları da okuyacaksınız; ama, neticede aklınızla onların hepsini süzgeçten geçireceksiniz. Yani, kendiniz bu yolda olacaksınız, hepimiz olacağız. O zaman yanılmayız.

Size güveniyoruz, gençlerimize güveniyoruz. Araştıracaksınız ve bu işi halledeceksiniz.

Oradan bir konuşmacı alalım.

Bir Katılımcı – Öncelikle, bu kadar nefis bir toplantı gördüğüm için çok mutluyum. Önceleri, konuşmayı bırakın, bir araya bile gele-miyorduk. Orta Asya'da bulunan diğer kardeşlerimiz de -ki onlardan bazıları kendilerini Kırgızistanlı, Kazakistan'lı- farklı görüşlerini

aktardılar. Tabii, onlar da bizim içimizden, onları farklı görmüyoruz kesinlikle. Ben burada, bu birliği, beraberliği gördüm.

Bir problemin çözülmesi için, öncelikle problemin tespit edilmesi gerekir. Ben bugün burada, kendi problemlerimizin bilincinde olduğumuzu en güzel şekilde gördüm. Tabii, hatalarıyla doğrularıyla... ve çözümlere hep beraber ulaşacağız. Bunun için de birlik beraberlik içinde olalım ve birbirimizi sevelim diyorum ve Yunus'un bir dörtlüğüyle sizlere seslenmek istiyorum.

“Gelin birlik olalım,
Hakkı üstün kılalım,
Sevelim sevilelim,
Dünya kimseye kalmaz.”
Teşekkürler.

Başkan – Doğru söze ne denir...

Burada zamanımız doluyor ve ben, kapanış konuşmasını yapmak üzere, Türkiye Diyanet Vakfı Genel Müdürü Sayın Mehmet Kervancı Beyefendi'yi kürsüye davet ediyorum.

Mehmet Kervancı (TDV Genel Müdürü) – Sayın Başkan, teşekkür ederim.

Çok değerli misafirler, sevgili gençler, ben-sözlerime, bu mütevazı davetimize icabet edip katıldığınız için, başta konuşmacılar ve siz dinleyicilerimize teşekkür ederek başlamak istiyorum.

Türkiye Diyanet Vakfı olarak, özellikle ülkemizin dinî düşüncesinin gelişmesi ve ülkemizin birlik beraberliğinin pekişmesi doğrultusunda bazı hizmetler yapmaya, bildiğiniz gibi gayret ediyoruz. Bu hizmetlerimizden biri de, bu haftada gösterilmeye çalışılan etkinliklerdir. Bazı şeyler yapmaya gayret ediyoruz; fakat, bu etkinliklerin sonucunda, bu kadar güzel şeyleri gördükten sonra, yaptığımız işlerin doğru olduğunu hiç değilse teyit etmiş oluyoruz ve bundan mutlu oluyoruz. Bu mutluluğu bizlere verdiğiniz için de, hepimize teşekkür ediyorum.

Efendim, bu vesileyle, bu güzel hizmetler meyanında ben de bir-iki dakikanızı alarak, bir-iki güzel müjdeyi de sizlere sunmak istiyorum. Türkiye Diyanet Vakfı olarak, özellikle, eğitim ve kültür sahasında kültür sahasında etkinliklerimizi daha çok geliştirmeye gayret ediyoruz. Bu gayretlerimizin bazıları da, ülkemizin dışına, biraz önce bazıları ifade edildiği gibi, uzanmış bulunmaktadır. Sovyet Rus-

ya'nın sona ermesinden sonra, imparatorluğunun parçalanmasından sonra. Türk Cumhuriyetleri, hürriyetlerine kavuşmuştur. Buralarda dinî hizmet imkânı ortaya çıkmış ve bu ülke ileri gelenleri, bizden ve Türkiye Cumhuriyetinden, bu alanda hizmet yapan bizim gibi dinî kuruluşlardan, kendilerine bazı hizmetlerin getirilmesini istemişlerdir.

Bu istek doğrultusunda Vakfımız, ilk önce 1992-1993 öğretim yılında, Azerbaycan'da, bir imam-hatip lisesi ve ilâhiyat fakültesi, ondan bir yıl sonra Kırgızistan'da Oş şehrinde bir ilâhiyat fakültesi, ondan bir yıl sonra Türkmenistan'ın Aşkabat şehrinde birer ilâhiyat fakültesi açmış. Bu sene de, Dağıstan ve Afganistan'da bir ilâhiyat fakültesi açtı. Bunu, tamamen, ülkemizin Yüksek Öğretim Kurulu olan YÖK'ün bilgisi dahilinde, ülkemizdeki bir ilâhiyat fakültesiyle, burada açılan fakültelerden birini kardeş yaparak açıyoruz. Meselâ, Azerbaycan İlâhiyat Fakültesini İzmir İlâhiyat Fakültesiyle, Kırgızistan'ı Ankara İlâhiyat Fakültesiyle, Türkmenistan'ı Bursa İlâhiyat Fakültesiyle, Dağıstan'ı Kayseri, Afganistan'ı da Isparta İlâhiyat Fakültesine götürüyoruz. Buralardan müracaatlar oluyor. Müracaat eden öğrenciler arasından seçilen

30 ilâ 60 arasında -ki ülkenin ihtiyacına ve nüfus kesafetine göre bu rakam tespit ediliyor- seçilen öğrenciler, bir mülâkat ve imtihan sonrası Türkiye'ye geliyor. Bunlar TÖMER'le hizmet birliği yaparak Türkçeyi öğreniyorlar. Ondan sonra hazırlık ve birinci sınıfın Türkiye'de okuyorlar. Biz de bu arada, kendi ülkelerinde okuyacakları binaları, yurtları ve oraya gönderilecek ilâhiyat fakültesi öğretim üyelerinin lojmanlarını temin ediyoruz. İkinci sınıftan sonra kendi ülkelerinde devam ediyorlar. Ama, her sene bir grup seçilerek yine Türkiye'ye geliyor. Bu hizmet, inşaallah önümüzdeki 15 sene içinde, kendi imkânlarıyla bu işi götürebilecekleri ana kadar devam edecektir.

Önümüzdeki yıl da, yapılan bir protokol gereğince, Kazakistan İlâhiyat Fakültesiyle bu 6'ya ulaşacaktır. Bunun yanında, işte biraz önce bir öğrencimiz konuştu, Nahçıvan'da bir imam-hatip lisesi diyelim ona, biz ilâhiyat ağırlıklı diyoruz ama. Bir de Romanya'da açılmıştır.

Vakfımız, yurt dışından bin kadar, yurt içinden de 3 bin öğrenciye imkânları ölçüsünde burs vermektedir. Bu hizmetlerini geliştirmeye devam etmektedir. Ayrıca, genç araştırmacılar yetişmesi konusunda da çalışmaları

vardır. Halen, Vakfımızın çıkardığı İslâm Ansiklopedisi bünyesinde, doktorasını yapmış 22 tane genç elemanımız bulunmaktadır. Bunların 14 tanesi doktorasını yurt dışında, 8 tanesi yurt içinde yapmıştır. Halen, 9 kişi yurtdışında, 12 kişi de yurt içinde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Efendim, sizlerin ilginiz ve gayretiniz, bizlerin bu hizmetinin devamını sağlayacaktır.

Bütün bu hizmetlerin suyu nereden geliyor denir ise, onun suyu, Diyanet İşleri Başkanlığıyla birlikte, Vakfımız Hac Organizasyonu düzenliyor biliyorsunuz. Malî imkânlar, bu organizasyondan sağlanan imkânlardan karşılanmaktadır. Dolayısıyla, halkımızın yardımı da buna katkı olarak eklendiğinde, imkânlar ölçüsünde bu hizmetler genişletilecektir.

Sayın Başkan izin verirlerse, ben, bir-iki noktaya da çok kısa olarak değinmek istiyorum. Dinî bilgilerin edinilmesinde, çok değerli konuşmacılar da ifade ettiler -çok seviyeli konuşmalar oldu, ben onlara temas edip vakit almak istemiyorum- doğru adresi bulmak çok önemli. Kanaatim odur ki, doğru adres Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. Tabii ben öbür hizmetleri dışlamıyorum, herkes hizmet yapacaktır. Ama, bu hizmetlerde, zaman zaman

yanlılıklar da ortaya çıkmaktadır. Doğru adres Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. Niye; İslâm, Peygamberimizle başlamıştır ve onun vefatından sonra halifelikte resmîleşmiş, bu resmî kimlik, Osmanlı'da şeyhülislâmlıkla devam etmiş ve Türkiye Cumhuriyetinde Diyanet İşleri Başkanlığı'yla bu çizgi devam etmektedir. Bu çizgi, çok önemlidir değerli kardeşlerim.

Binaenaleyh, tabii herkes imkânları ölçüsünde, dinin gelişmesine, hizmetin ilerlemesine gayret edecektir; ama, tereddütler esnasında, sanıyorum ki doğru adres Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, hizmetleri ve onun yayın kuruluşu olan Vakfın katkılarıdır. Özellikle, bu hizmetlerde, hanımlar, çok önemli bir yeri işgal etmektedir. Nitekim, görüyorum ki, seyircilerin içerisinde yarısından fazlasını genç kızlarımız, hanımlar teşkil etmektedir. Bu eksikliği gören halkımız, kadın kollarımızı kurmuştur. Çok değerli öğreticileri, çok güzel hizmetler vermeye gayret etmektedirler. Kızılay'da, Millî Piyango binasının karşısında, Uz apartmanının üçüncü katında, kadın kollarımız, pazar hariç haftanın her gününde, sabahın 9'undan akşamın 6'sına kadar bu merkezimizi açık bulundurarak sizlere hizmet vermeye gayret etmektedirler. Bu vesileyle bunu ben duyurmuş oluyorum.

Tekrar, ben bu çok değerli konuşmacılarına, bu gayretlerinden, araştırmalarından ve çok doğru ve güzel fikirler ortaya koymuş olmalarından dolayı şükranlarımı arz ediyorum.

Başkan – Ben de değerli gençlerimize teşekkür ediyor, forumu kapatırken hepinize sevgi ve saygılar sunuyorum, Efendim.

EKLER

**RESİMLERLE
FORUM**

Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız

Dinç Hasan

Burcu Şener

Altınay Galiyeva

Ayşe Dicle Ergin

Rena Kadirova

Zeynep Gezer

Şerafettin Poyraz

Fatma Ikde

Binnur Saracoğlu

Yasemin Aydan

Forumdan Bir Görünüm

Forumdan Bir Görünüm

Forumdan Bir Görünüm

Forumdan Bir Görünüm